

प्रधान सम्पादक
संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
४२५९११० (संघाराम विहार, ढल्को)

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार

भिक्षुणी धम्मवती
फोन: ४२५९४६६

सम्पादक

भिक्षुणी वीर्यवती
फोन: ४२५९४६६

सम्पादन सहयोगी

भिक्षुणी शुभवती

व्यवस्थापकहरू

चिनीकाजी महर्जन

फोन: ९८४९२५२६६२
e-mail: chinikajim@gmail.com

ज्ञानेन्द्र महर्जन

फोन: ४२७५३७७, ९८४९३६६५१४

ध्रुवरत्न स्थापित

फोन: ९८४९२६३३५५

सह-व्यवस्थापक

इन्द्रमान महर्जन

फोन: ९८४९४३४५७२

कार्यालय

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार

श्रीघ: नघ:टोल

पोष्ट बक्स नं. ४९९२, काठमाडौं

फोन: ४२५९४६६

बुद्ध सम्बत् २५५९

नेपाल सम्बत् १९३६

इस्वी सम्बत् २०१६

विक्रम सम्बत् २०७२

विशेष सदस्य रु. २०००/-
वा सो भन्दा बढी
वार्षिक रु. १००/-
यस अङ्कको रु. १०/-

धर्मकीर्ति
(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

22nd MARCH 2016

वर्ष- ३३

अङ्क- ११

फागु पुन्हि

चैत्र २०७२

पापको फल भोग गर्न न परे सम्म मूर्खले आफूले गरेको खराब कामलाई मह जस्तो ठान्दछ, तर पापको फल भोगनु पर्दा दुःखित हुन्छ ।

जिब्रोले तिहुन तरकारीको स्वाद पाए भैं विज्ञजनले, क्षणमात्र भएपनि पण्डितहरूको सत्संगत् पायो भने धर्मको रस बुझिहाल्नेछ ।

जुन कामको फल भोग गर्दा पछुताउन पर्ने हुँदैन, चित्त प्रसन्न रहन्छ, सज्जनले त्यस्तो काम गर्नु पर्छ ।

भरसक आफू भन्दा गुणी मानिसको सत्संगत गर्नु, न भए आफू समानको सत्संगत गर्नु । तर आफू भन्दा दुर्गुणीको सत्संगत कहिल्यै नगर्नु । त्यस्ताको संगत गर्नु भन्दा त सुदृढ मन राखी एकलै हिँड्नु जाति छ ।

जीवन सुधार्णको लागि बुद्ध वचन

न परेसं विलोमानि, न परेसं कता कतं
अत्तनो व अवेक्खेय्य, कतानि अकतानिच

अर्थात्- अरूको दोष र अरूले के गऱ्यो के गरेन भनी चेवा चर्चा गरिरहनु भन्दा आफ्नो दोष र आफूले के गरिरहेको छु, के गरिन भनी हेर्नु बुद्धिमानी हो ।

धेरैजसो मानिसहरू अज्ञानी हुन्छन् । उनीहरू आफ्नो स्वार्थको बसमा लागी खराब नियतले काम र कुरा गर्छन् । किनभने उनीहरूले भौतिक सुख सुविधा नै प्रमुख ठानिरहेका हुन्छन् । तर आध्यात्मिक सुखको महत्त्व बुझेका मानिसहरूमा अरूहरूको नराम्रो चरित्र देख्ने समयमा उनीहरूलाई घृणा र आलोचना गर्नु भन्दा पहिला त्यस्ता नराम्रा कुबानी आफुमा पनि छ वा छैन भनी हेर्ने बानी हुन्छ । यदि आफुमा पनि यस्ता बानी छ भने ती कमी कमजोडीहरूलाई हटाउन प्रयासरत हुन्छन् । यसरी उनीहरूलाई अरूको गलती खोतल्दै हिंड्ने फुर्सद नै हुँदैन । यही ज्ञान माथि उल्लेखित बुद्ध वचनले प्रष्टाइरहेको छ । यस बुद्ध वचनलाई अभ्यास गर्ने व्यक्तिहरूले आफूलाई सुमार्गमा लान सक्षम बन्दै जान्छ । भौतिक सुखलाई भन्दा उनीहरूले मनको सुख शान्तिको चाहना राख्दै उक्त सक्कल सुख प्राप्त गर्न प्रयासरत हुन्छन् । त्यसैले हामीले भन्न सक्छौं जसले बुद्धको अमूल्य वचनलाई पालन गर्छ, उसले आफूलाई भाग्यमानी बनाइरहेको हुन्छ ।

भगवान बुद्ध भन्नुहुन्छ-

परे च न विजानन्ति मय मेत्थ यमामसे

ये च तत्थ विजानन्ति ततो सम्मन्ति मेधगा

अर्थ- मूर्ख व्यक्तिले मात्र हामी एकदिन मर्नुपर्छ भनी विचार गर्दैन । तर हामी एकदिन मर्नको लागि नै जन्मेका हौं “भनी विचार गर्ने वित्तिकै कलह शान्त हुनेछ ।

आजभोली जताततै जति पनि कलह र अशान्ती मच्चि रहेका छन्, त्यसको प्रमुख कारण नै आफु एकदिन मर्नुपर्छ भन्ने प्राकृतिक नियमलाई भित्री मनले बुझ्न

नसक्नुको कारणले हो । धेरैजसो व्यक्ति एकदिन मर्नुपर्ने सत्यतालाई मुखले मात्र जपिरहेका हुन्छन् । तर मनले भने अर्काको कमी कमजोडी खोतल्दै आफूमात्र पवित्र ठान्दै रमाइरहेका हुन्छन् । त्यति मात्र होइन सधैं भरिको लागि यस संसारमा स्थायी डेरा जमाउन पाउने हिसाबले भौतिक सुख सम्पत्ति जगेर्ना गर्न तँछाड मछाड गरिरहेका हुन्छन् । उक्त नक्कल सुख प्राप्तीका लागि धूर्त बन्दै एकले अर्काको खुट्टा तान्न पछि पर्दैनन् । यसरी वेहोशी बनिरहेका विचाराहरूले बुद्ध वचनलाई स्मरण गर्ने फुर्सद पावस् कसरी ? स्मरण गर्न फुर्सद नपाउनेले यसलाई अभ्यास गर्ने कहिले ? उच्च ओहदामा बहाली भई सभ्य र शिक्षित कहलाइएका राज्यको शासन चलाउने जिम्मा लिइरहेका धेरै जसो व्यक्तिहरू विच नै एक आपसी कलह, शत्रुता र वैमनष्यताले ठाउँ लिइरहन्छ भने जनताले उनीहरूबाट सुख सुविधा प्राप्तिको आशा लिने कसरी ?

तैपनि आशा गरौं मानिस नै हो, ज्ञान प्राप्त नभए सम्म अज्ञानी बन्नु त स्वभाविक नै हो । तर ज्ञान बुझ्ने मौका पाएमा अज्ञानतालाई महशुस गरी आफुले आफैलाई सुधार्ण नसकिने होइन । आशा लिन सकिन्छ ।

बुद्धकालिन समयमा पनि कोशल महाराजाका दुईजना बुद्धिमान मन्त्रीहरू राजकाजको कार्य सम्हाल्न खप्पिस थिए । तर यी दुईविच आगो र पानी जस्तै शत्रु भाव थियो । एकले अर्कोलाई देखि सँहँदैनथ्यो । यही कारणले गर्दा कोशल राजालाई धेरै अप्ठ्यारो पर्थ्यो । दुवै जना राजाका दाँया र बाँया हात जस्तै महत्त्वपूर्ण थिए ।

यस समस्यालाई लिई एकदिन राजा भगवान् बुद्ध समक्ष पुगी आफ्नो समस्याको बेलि विस्तार लगाउँदै समस्या समाधानको सल्लाह लिन पुगे ।

भगवान् बुद्धले यी मन्त्रीद्वयको बानी व्यवहार बुझ्नु हुँदै यिनीहरूमा आफ्नो गलती स्वीकार्ने क्षमता छ, छैन बुझ्नु भयो । उहाँले थाहा पाउनु भयो कि यिनीहरू अहंकारको मदमा वेहोशी बन्न पुगेका मात्र हुन् । होश दिन सके यिनीहरूको होश फर्किनेछ, भनी बुझ्नु भएपछि

भगवान् बुद्ध स्वयं ती मन्त्रीद्वयको घरमा पुग्नु भएछ ।
भगवान् बुद्धले उनीहरूलाई मैत्रीपूर्वक सम्झाउनु
भयो—

**नहि वैरेन वेरानि सम्मन्तीध कुदाचनं
अवेरेन च सम्मन्ति - एस धम्मो सनन्तनो**

अर्थात्— रीसले वैरभाव शान्त हुनेछैन । प्रेमभावले
मात्र वैरभाव शान्त हुनेछ । यो पहिले देखि चलिआएको
स्वभाव धर्म हो ।

बाँचुञ्जेल चिन्ता र पीरलाई आफ्नो मनबाट
हटाउन सक्थो भने जीवन शान्तमय हुनेछ । अशान्त
मनले प्राण त्याग्न पर्थ्यो भन्ने त्यो मरण राम्रो हुने
छैन । एक न एक दिन त मर्नु नै पर्छ । त्यसैले मनमा
रीस, राग र शत्रुभावलाई यथाशक्य छिटो त्याग्न नै
बुद्धिमानी हुनेछ ।

भगवान् बुद्ध स्वयं आफ्नो घरमा आउनुभई
आ-आफ्नो कमजोरी र गलतीलाई औल्याउनु भएको
देखी मन्त्रीहरू दुबै लजाए । यसरी शत्रुभावले होइन
मित्रभावले मात्र यस लोक र परलोक सुधिनै बुद्ध
शिक्षालाई उनीहरूले भित्री मनदेखि स्विकारे । आ-आफ्नो
गलत धारणालाई महशूस गर्दै उनीहरू दुबैले बुद्ध समक्ष
क्षमा मागे ।

आफ्ना विद्वान् मन्त्रीद्वयविचको वैमनस्यता हठी
मित्रता गाँसेको घटनाले हर्षित हुँदै भगवान् बुद्ध प्रति

कोशल महाराज श्रद्धाले प्रमुदित भएका थिए ।

यसरी आफ्नो गलत धारणालाई समयमै हटाउन
सक्ने व्यक्तिले आफूलाई भाग्यमानी बनाउन सक्षम
हुनेछ । यसको लागि बुद्ध वचन, बुद्ध शिक्षालाई समय
समयमा अध्ययन र चिन्तन मनन गर्दै आफ्नो जीवनमा
अभ्यास गर्नु नितान्त आवश्यक छ ।

धर्मकीर्ति विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना

२०७२ फागुन	बुद्धपूजा गर्नुहुने गुरुमांहरू	धर्मदेशना गर्नुहुने गुरुमांहरू
१ गते शनिवार, संक्रान्ति	अमता	पञ्चावती
३ गते सोमवार, अष्टमी	क्षान्तिवती	वीर्यवती
१० गते सोमवार	शुभवती	धम्मवती
१९ गते बुधवार	क्षान्तिवती	दानवती
२६ गते बुधवार, औंशी	केशावती	केशावती

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू -

- ★ गौतमी ४० वर्षकी छँदा छोरो नन्दकुमारको जन्म भएको थियो । त्यसै वर्ष उनकी दिदी महामाया देवी परलोक भएकी थिइन् ।
- ★ अस्सी वर्षको उमेरमा गौतमी भिक्षुणी भएकी थिइन् ।

(साभार- बौद्ध दर्पण)

धर्मकीर्ति ज्ञानमालालाई चन्दा सहयोग

धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनका सह सचिव रामेश्वरी महर्जनका बुवा दि. आशा नारां महर्जनको पुण्य स्मृतिमा उहाँको सुगति कामना गरी पुत्रहरू चन्द्रमान, राममान, पुत्री रामेशरी महर्जन सहितले रू. ५०००/- धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनलाई चन्दा सहयोग प्रदान गर्नु भएको समाचार छ ।

ज्ञानमाला भजनले दिवंगत उपासकको सुगति कामना गर्नुका साथै दाता परिवारलाई साधुवाद व्यक्त गरिएको छ ।

धर्मकीर्ति पत्रिकालाई चन्दा सहयोग

दिवंगत बुवा तारा रत्न स्थापितको पुण्य स्मृतिमा उहाँका सुपुत्र राजा रत्न स्थापित प्रमुख सपरिवारको तर्फबाट धर्मकीर्ति पत्रिकाको लागि रू. १०००/- चन्दा सहयोग प्रदान गर्नु भएको छ ।

धर्मकीर्ति पत्रिकाले दाता परिवारको सुस्वास्थ्य एवं मंगल कामना गर्दै दिवंगत तारा रत्न स्थापितको सुगति एवं निर्वाण कामना गरिएको छ ।

लोकगुरु बुद्ध

कल्याण मित्र सत्यनारायण गोयन्का

“गौतम बुद्धलाई गृहस्थ जीवनको समस्याहरूका बारेमा के थाहा ? राजकुमारको जीवनकालमा विवाह पछि छोरो जन्माएर घरबार छोडेका थिए । त्यसपछि त गृहत्यागी श्रमणको जीवन जिईरह्यो । उनी स्वयंले गृहस्थको सफल जीवन यापन गरेको छैन भने अरुलाई गृहस्थ धर्म कसरी सिकाउन सक्छ ? आफ्नो जीवनको लगभग पचास वर्ष भिक्षु जीवनमा बिताएको कारण भिक्षु जीवनको समस्याको बारेमा त राम्ररी थाहाहोला, त्यसैले उनको शिक्षा भिक्षुहरूका लागि निककै उपयोगी भयो परन्तु गृहस्थहरूलाई त उहाँले यही कुरा सिकाउनु भयो कि गृहस्थ जीवनको जंजाललाई छोडेर भिक्षुको जीवन जिऊ यसैमा तिम्रो कल्याण हुनेछ । यसैकारण उनले आफ्नो जीवनकालमा बढी भन्दा बढी संख्यामा गृहस्थहरूलाई भिक्षु बनाए । अतः गृहस्थहरू उनको उपदेश सुनेर भिक्षु बनेता पनि, आदर्श गृहस्थ भने बन्न सकेनन् ।”

हाम्रो देशमा यस्तो गलत धारणा एकजनाको मात्र होइन अनेकौंको पाईन्छ । अरुको के कुरा भनौं, म स्वयं यस गलत धारणाको बर्षौंसम्म शिकार भइरहेँ । ३१ वर्षको उमेरमा भगवान बुद्धले सिकाउनु भएको कल्याणमयी विपश्यनाको सम्पर्कमा आएँ र गृहस्थ जीवनमा रहँदै यसबाट लाभान्वित भएँ । कसैले पनि मलाई भिक्षु हुनको लागि भनेन ।

मेरो गुरुदेव सयाजी ऊ वा खिन सदगृहस्थ हुनुहुन्थ्यो । मेरो गुरुबाजे पनि सदगृहस्थ नै हुनुहुन्थ्यो र त्यहाँ करोडौंको संख्यामा बुद्धानुयायीहरू गृहस्थ नै थिए । भिक्षुहरू त देशका देशवासीहरू मध्ये एक प्रतिशत मात्र थिए ।

विपश्यनाबाट लाभान्वित भएर, त्यस विधिलाई सदैव निर्दोष पाएपछि मैले बुद्धवाणीको अध्ययन गर्न थालें, यो देखेर आश्चर्य भएँ कि उहाँले जहाँ भिक्षुहरूलाई आदर्श गृहत्यागी जीवन जिउने अनेक उपदेश दिनुभयो, त्यहाँ गृहस्थहरूलाई पनि आदर्श गृहस्थ जीवन जीउनका लागि अनेक उपदेश दिनुभयो । धेरै उपदेश त यस्ता पनि थिए कि जुन दुवै समूहलाई उपयुक्त थिए । दुबैकालागि कल्याणकारी थिए ।

भगवान बुद्धलाई केवल भिक्षुहरूका गुरु भन्नु सत्यको विपरीत कुरा हो । कोही गृहस्थ होस् अथवा भिक्षु,

राजा होस् अथवा रंक, धनी होस् अथवा गरीब, विद्वान होस् अथवा अनपढ, ब्राह्मण होस्, क्षत्रिय होस्, वैश्य होस्, शूद्र होस् अथवा अतिशूद्र, यस देशका होस् अथवा त्यस देशका, यस्तो भाषा बोल्ने होस् अथवा अर्को भाषा बोल्ने, पुरुष होस् वा नारी, बूढो होस् अथवा बालक-उहाँको शिक्षा सबैका लागि थिए । उहाँ सही अर्थमा विश्वगुरु हुनुहुन्थ्यो, लोकगुरु हुनुहुन्थ्यो ।

राजकुमार सिद्धार्थ १६ वर्षको उमेरमा नै विवाहित भए र २९ वर्षको उमेरमा घरबार छोडेर श्रमण भए । यी १३ वर्ष भित्र उनको गृहस्थ जीवनमा अनेक प्रकारका बाधा अडचनहरू आए होलान् र उनले अनुभव गर्न पाए होला । सम्बोधि प्राप्त गरेपछि लोकसंग उहाँको बढी सम्पर्क हुन गयो । संसारचक्रको जंजाललाई यस महापुरुषले बुझे र अरुलाई सम्झाए, बुझाए त्यो अद्वितीय थियो । उहाँले गृहस्थहरूलाई दिनुभएको उपदेश कुनै एउटा सम्प्रदायको मानिसहरूका लागि मात्र थिएनन् सबैको लागि थियो । यदि कसैले बुद्धवाणीको साधारण अध्ययन गर्यो भने पनि थाहा पाउने छ कि भगवान बुद्धको उपदेश गृहस्थहरूका लागि कति कल्याणकारी छ ।

धर्मको मार्गमा हिंडेको कोही पनि गृहस्थले स्वयं जान्दछ कि जीवन जगतको सारा दुःखलाई पार गरेर नितान्त परम सुखको अनुभूति त निर्वाणिक अवस्थामा नै हुन सक्छ । तर यस अन्तरालमा सतत प्रवाहमान जीवनधाराको उतारचढावको सामना गर्दै आफूलाई अविचलित राख्न पनि सक्दछ । सदगृहस्थले आफ्नो जिम्मेवारीहरूलाई निभाउँदै अगाडि बढ्दै जानु पर्दछ, र जीवनमा नैतिकतालाई पुष्ट गर्दै रहनु पर्छ ।

प्रकृतिको यो अटूट नियम हो कि जस्तो कारण छ त्यसको परिणाम पनि त्यस्तै नै आउँछ । जस्तो बीऊ रोप्यो फल पनि त्यस्तै आउँछ । जस्तो कर्म गर्‍यो त्यसको फल पनि त्यस्तै आउँछ । राम्रो कर्म गरे राम्रै फल, नराम्रो कर्म गरे नराम्रै फल आउँछ । कोही व्यक्तिले प्रकृतिको यस अटूट नियमलाई स्वीकार गर अथवा नगर परन्तु संसार चक्र यसै मान्यतालाई मानेर नै चल्छ । जस्तो कोही व्यक्ति अग्लो रुखबाट तल खस्यो भने उसको हात-खुट्टा भाँचन सक्छ, मर्न पनि सक्छ, चाहे उसले पृथ्वीको गुरुत्वाकर्षण शक्तिको सिद्धान्तलाई मान वा

नमान ।

भगवान्ले यो जुन वैज्ञानिक विपश्यना विद्या सिकाउनु भयो, त्यसको अभ्यास कोही भिक्षुले गर अथवा गृहस्थले गर, उसलाई कर्म सिद्धान्तको नियम अनुसार राम्ररी स्पष्ट रूपमा थाहाहुन थाल्छ, कि म जो भएपनि जस्तो भएपनि म आफ्नो पूर्व तथा वर्तमान कर्म, संस्कारको समुच्चय हूँ, संग्रह हूँ । उसले राम्ररी थाहा पाउँछ, कि अबसम्मको आफ्नो कर्म-संग्रहको ऊ स्वयं जिम्मेदार छ, र त्यसको परिणाम अनुसार फल पाउनुमा पनि यस अटूट नैसर्गिक नियममा अन्य कोही व्यक्तिले हस्तक्षेप गर्न सक्दैन ।

सामान्य गृहस्थ व्यक्ति शीलमा प्रतिष्ठित भएर समाधि र प्रज्ञामा पुष्ट हुनको लागि नै भगवान्ले विपश्यनाको कल्याणकारी विद्या सिकाउनु भयो र एकजना आदर्श व्यक्ति हुने उपाय बताउनु भयो । व्यक्ति सुधरियो भने नै समाज सुध्रिन्छ । व्यक्ति व्यक्तिको महानताले नै समष्टिको महानता हुन्छ । यस प्रकार सबैलाई आ-आफ्नो क्षेत्रमा आदर्श जीवन जिउने व्यावहारिक शिक्षा प्रदान गरेर एउटा आदर्श मानवीय समाजको गठनको मार्ग प्रशस्त गर्नुभयो ।

त्यस समयमा तीन प्रकारका यस्ता कुकृतिहरू समाजमा थिए जसको कारण धर्मको असीम हानी भईरहेको थियो, धर्मको ग्लानि भईरहेको थियो, धर्मको पतन भईरहेको थियो, विनाश भईरहेको थियो ।

(१) धर्मको नाममा प्राणिको हत्या

सात्विक यज्ञ समाजको कल्याणको लागि हुने गर्थ्यो, देशका राजा र धनी व्यक्तिहरूद्वारा आफ्नो आर्जनको भाग दिनका लागि गरिन्थ्यो, वातावरण प्रदूषण हटाउनका लागि गरिन्थ्यो त्यही काम आ-आफ्नो स्वार्थमा अन्धो भएर स्वर्गमा जाने कामनाको भूठो आश्वासन दिएर त्यस यज्ञमा विचरा पशुहरूको बलि चढाउने नियम जोडियो । मनुष्य अन्य प्राणिहरूका प्रति आफ्नो स्वाभाविक करुणाको उदत्त सद्भावबाट च्युत भयो । भगवान् बुद्धले अत्यन्त करुणा पूर्वक समाजमा फैलिएको यस दुष्प्रथाको विरोध गर्नुभयो र उहाँको जीवनकालमा नै कतिपय राजाहरूले, श्रेष्ठहरूले, पुरोहितहरूले यस अधार्मिक प्रवृत्तिबाट छुटकारा पाए । भगवान् बुद्ध पछि सयौं वर्ष बित्दा बित्दै यज्ञको नाममा चलेको यस अधर्म समाजबाट विस्तारै लोप हुँदै गयो । यद्यपि आज पनि कहीं-कहीं कुनै

देवी-देवतालाई खुसी पार्नका लागि मूक पशुहरूको बलि दिने गरिन्छ ।

(२) मानिसहरूको किन-बेच

त्यस समयमा समाजमा मानिसहरूको आजीविकाका लागि पशु-पंक्षीलाई पालेर मोटो-घाटो बनाई कसाईलाई बेच्थे । भगवान् बुद्धले गृहस्थहरूले यस्तो आजीविका नगर्न शिक्षा दिनुभयो । यति मात्र होइन यो भन्दा पनि अमानवीय व्यवसाय त्यसवेला चलेको थियो, जहाँ मानिसहरूलाई काम गराउन बेच्ने चलन थियो । कहिले-काहीं दासी भनेर तन्नेरी केटीहरू दुराचारका लागि किन्ने गर्थे । त्यस समयका साहित्यहरूमा राजा-महाराजा तथा धनी गृहपतीहरूकहाँ बस्ने नोकर-चाकर तथा दास-दासीहरूको वर्णन खूब पाइन्छ । कहीं त दान-दक्षिणाको रूपमा अथवा पुरस्कारका रूपमा गहनाले भरपूर गाई तथा दासीहरू प्राप्त हुन्थे । यति धेरै संख्यामा कसले पालेर राखोस् ? त्यसैले यी सामान भैं बेच्नेगर्थे । यसरी किन-बेचको व्यवसायले ठाउँ पाईरह्यो । भगवान्ले सद्गृहस्थहरूले यस प्रकारको व्यवसाय नगर्न प्रोत्साहन गर्नु भयो र फलस्वरूप देशबाट यस्तो गुलाम प्रथा विस्तारै हट्दै गयो र पछि पूर्णतया समाजबाट समाप्त भयो । यद्यपि मजदूर कामका लागि चलेको गुलामीको नयाँ स्वरूप समाजबाट निर्मूल हुनु बाँकी छ । त्यस्तै पशुहरूको व्यवसायको निर्मूल हुनु पनि बाँकी छ ।

(३) जन्मको आधारमा तल्लो-माथिल्लोको भेदभाव

समाजमा प्रचलित तेस्रो कुप्रथा थियो मानिसको जन्मको आधारमा मानिस-मानिसको बीच तल्लो-माथिल्लोको गहिरो भेदभाव । जन्मको आधारमा गरिएको वर्ण-व्यवस्था नितान्त रूपमा धर्म-विरोधी थियो । एक व्यक्तिले जतिसुकै अधार्मिक जीवन यापन गरिरहेको भएपनि यदि ऊ माथिल्लो जातको आमाको कोखबाट जन्मिएको भए ऊ पूज्य मानिन्थ्यो । त्यस्तै प्रकारले कोही व्यक्ति चाहे जतिसुकै धार्मिक जीवन जिईरहेको होस् यदि ऊ तल्लो जातको आमाको कोखबाट जन्मेको भए उसलाई नीच मानिन्थ्यो, तल्लो स्तरको मानिन्थ्यो, अस्पृश्य मानिन्थ्यो । जातिको तुलनामा धर्मलाई सजिलै हीन मानिन्थ्यो, गौण मानिन्थ्यो ।

धर्मलाई यस प्रकार भएको हानि, ग्लानिलाई हटाउन भगवान् बुद्धले अथक परिश्रम गर्नुभयो र धेरै मात्रामा सफल पनि हुनु भयो । उहाँले मानिसहरूलाई प्रेम पूर्वक बुझाउनु भयो मनुष्य आमाको गर्भबाट

जो जन्मिन्छ ऊ मनुष्य नै हुन्छ, पशु हुँदैन, पक्षी हुँदैन, सरीसृप हुँदैन । यदि ऊ दुष्कर्मी छ, दुराचारी छ, दुष्ट छ भने पतित भयो र यदि सतकर्मी छ, सदाचारी छ, सज्जन छ भने महान् भयो, पूज्य भयो । एक व्यक्तिले नजानेर दुष्कर्म गरेर नीच पनि हुन सक्छ, पतित पनि हुन सक्छ र त्यही व्यक्ति पछि समझदारी द्वारा सदाचारी पनि हुनसक्छ, सज्जन पनि हुनसक्छ सम्माननीय पनि हुन सक्छ, पूज्य पनि हुन सक्छ ।

यस्तै प्रकारले महादुष्कर्मी भए पनि धेरै पैसावाल धनी हुनुको कारण कसैलाई महान थान्नु नितान्त धर्मविरोधी काम हो । महानता त धर्मको हुनु पर्छ । तल्लो-माथिल्लो भनेर नाप्ने अन्य कुनै तरिका नै छैन । गृहस्थ छ भने इमान्दारी पूर्वक, परिश्रम पूर्वक बुद्धिमानिका साथ धन आर्जन गर्नु आवश्यक छ । साथ-साथै धर्मनिष्ठ रहँदै, आदर्श नैतिक जीवन जिउँदै धनको सदुपयोग गर्नु पनि त्यत्तिकै आवश्यक छ । यसैमा उसको मनुष्य जीवनको सफलता भल्किन्छ, सार्थकता सिद्ध हुन्छ ।

दुर्भाग्यले भगवान बुद्धको केही शताब्दी पश्चात् नै जातपातको विषालु नागले आफ्नो टाउको फेरि उठायो र सारा समाजलाई बलपूर्वक विनाशकारी विभाजनको नागपाशले बाँधे; जसको दुष्परिणामले देश सयौं वर्षदेखि आजसम्म पनि यही भोगिरहेको छ । भगवान बुद्धले गृहस्थहरूलाई दिएको सदाचारणको शिक्षा समाजमा कायम भएको भए आज भारत देशको नक्शा अर्कै हुन्थ्यो ।

भगवान् बुद्ध मनुष्य समाजको पहिलो धर्मगुरु हुनुहुन्थ्यो, उहाँले धर्मको नाममा हुने पशु-बलिको अधार्मिक कृकृत्यको विरोध गर्नुभयो, उहाँले सत्कर्म र सद्गुणका स्थानमा जन्मको आधारमा ठूलो सानोको भेदभावको अधार्मिक मान्यताको विरोध गर्नुभयो, उहाँले नर-नारीहरूको किन-बेच गर्ने मात्र होइन कि पशुहरूको किन-बेच गर्ने प्रथाको समेत विरोध गर्नुभयो ।

धर्मको पुर्नस्थापनाका लागि यी त्यस समयको पनि माग थियो र आज पनि त्यसको आवश्यकता छ । आदर्श गृहस्थ जीवनका लागि र आदर्श मानव समाजका लागि प्राणिहरू प्रति करुणा र मनुष्य-मनुष्यमा समानताको भाव हुनु आवश्यक छ । एउटा आदर्श मनुष्य समाजको संस्थापनार्थ भगवान्ले गृहस्थहरूका लागि दिएको शिक्षा सारा विश्वका लागि एउटा महत्त्वपूर्ण देन हो ।

धरती, पानी र आकाशमा चाहे जतिसुकै प्रभुत्व जमाउने प्रयास गर, जबसम्म मानिस आफ्नो मनमा प्रभुत्व जमाउन सक्दैन, तबसम्म ऊ हारेकै हुन्छ । आफू स्वयंमा विजय प्राप्त गर्न, आफ्नो मन माथि विजय प्राप्त गर्नका लागि भगवान बुद्धले एउटा यस्तो सक्रिय विद्या दिनुभयो, जसबाट हामी आफूलाई चिन्न सक्ने भयौं, आफ्नो स्वभावलाई थाहापाउन सक्ने भयौं । आफू माथि आफ्नो प्रभुत्व स्थापित गरेर आफ्नो विग्रेको स्वभावलाई सुधार गर्न सिक्यौं जसबाट आफ्नो पनि कल्याण भयो र अन्यको पनि कल्याण भयो । बुद्धद्वारा गृहस्थहरूलाई दिनुभएको सार्वजनीन शिक्षाको यही महानता हो ।

भगवान बुद्धको जीवनकालको दुईसय वर्ष पछि भारतका एकजना आदर्श सम्राट अशोकले बुद्धको शिक्षा अनुसार धर्मलाई प्रोत्साहन दिए, जसबाट आदर्श समाजको गठन हुन सम्भव भयो । त्यसको प्रभाव छिमेकी राष्ट्रहरूमा मात्र होइन टाढा-टाढाका देशहरूसम्म पनि प्रसारित भयो । यसको साथसाथै उनले आदर्श राजधर्मको एउटा उज्ज्वल उदाहरण प्रस्तुत गरे कि आफ्नो साम्राज्य विस्तार गर्न छिमेकी कमजोर देशमाथि कहिल्यै पनि आक्रमण नगर्नु, देशको रक्षाका लागि सधैं सजग र सबल बनीरहनु । प्रजालाई आफ्नो सन्तान भैं सुरक्षित राख्नु । आफ्नो सन्तान भैं उनीहरूको पालन पोषण गर्नु । राजधर्मको यो उज्ज्वल आदर्श भगवानको शिक्षाको कारणले नै अशोकको राज्यमा प्रकट भयो । छिमेकी देशहरूसँग घनिष्ट सम्बन्ध स्थापित गर्ने एउटा अनुकरणीय उदाहरण हाम्रो सामू छ, जुन सयौं वर्ष पछि आजसम्म पनि कायम नै छ ।

बुद्धको शिक्षाको बारेमा आफ्नो मनमा छाएको भ्रान्तिको जाललाई नै हटाउनु । उहाँले गृहस्थहरूका लागि जुन सार्वजनीन, सार्वकालिक र सार्वदेशिक ब्यावहारिक प्रशिक्षण दिनुभयो, त्यसलाई स्वयं अपनाएर हेर्नु, आफ्नो मनको मालिक बनेर आफ्नो गृहस्थ जीवनमा सुख, शान्ति र संतुष्टिले भर्नु तथा आफ्नो साथ-साथै अरुको कल्याणको कारण पनि बन्नु । एउटा आदर्श समाजको निर्माण गर्नमा सहायक बन्नु । यसैमा मानव जीवनको सफलता छ । लोकगुरु भगवानको कल्याणी शिक्षाको यही सही उपादेयता हो ।

(साभार- 'विपश्यना' वर्ष-३२, अङ्क-७, कार्तिक २०७२)

बौद्ध विश्वास (तृतीय भाग)–२२

के श्री धम्मामन्द

अनुवादक- मदनरत्न मानन्धर

उदाहरणको लागि, कोहि मानिस स्वभावैले हृष्टपुष्ट र बलिया हुन्छन् र निरोगी हुन्छन् । तिनीहरूको रोग प्रतिरोध क्षमता बलियो हुनेहुनाले रोगी हुन पाउँदैनन् । यद्यपि तिनीहरू आफ्नो स्वास्थ्यबारे विशेष चनाखो नरहे पनि बलिया र स्वस्थ रहन्छन् । तर अर्कोतिर विभिन्न भिटामिन र बलबर्द्धक औषधि खानेहरूपनि बलिया र स्वस्थ हुनुको साटो दुर्बल र अस्वस्थ नै रहन्छन् ।

यस जीवनमा असल वा खराब जेसुकै काम गरे पनि त्यसको फल यही जीवनमा अथवा अर्को जीवनमा नभोगी सुखै छैन । प्रार्थनामात्र गर्नाले त्यो फलबाट बच्न असंभव नै छ, तर सम्यक जीवन र स्वच्छ मन रहेमा त्यसबाट उम्कन सकिन्छ ।

स्वर्गमा स्थान प्राप्तिको लागि होइन बल्कि आफ्ना स्वार्थीपन हटाउन र सुख शान्तिको अनुभव गराउनको लागि बौद्धहरूलाई राम्रो काम गर्नमा प्रेरित गराउँछ ।

युद्ध र शान्ति

किन शान्ति छैन ?

मानिसले आफूसँग हृदय छ भन्ने कुरा बिर्सिसके आफूले राम्रो व्यवहार गरेमा आफूलाई पनि राम्रो व्यवहार पाइन्छ भन्ने कुरा पनि बिर्सन्छ ।

हामी वास्तवमा आश्चर्यपूर्ण विषमताले भरिएको विश्वमा बाँचिरहेका छौं । एकातिर मानिस युद्धदेखि त्रस्त छन्, अर्कोतिर युद्धकालागि उन्मत्त हुन्छन् । तिनीहरू मनगो उत्पादन गर्छन्, तर बाँड्नमा कन्जुस्याईं गर्छन् । विश्वमा आवादी बढ्दैछ, तर मानिस भन भन एकिलदै र अलगिदै छ । मानिसहरू ठूलो परिवारमा जस्तै सँगसँगै बस्छन्, तर प्रत्येक व्यक्ति आफ्नो छर छिमेकबाट पहिले भन्दा टाढिदै गएको अनुभव गर्दछन् । आपसी समझदारी र निष्कपटता नराम्ररी खस्किस्केको छ । असलै भएपनि एकले अर्कालाई विश्वास गर्न सकिरहेका छैनन् ।

दोस्रो विश्वयुद्धको विभीषिका पछि जब संयुक्त राष्ट्र संघ गठन भयो, त्यसको बडापत्रमा हस्ताक्षर गर्न भेला भएका राष्ट्र प्रमुखहरूले प्रस्तावनाको शुरूमा यस्तो लेखे – 'युद्धको शुरूवात मानिसको मनमा हुने भएकाले शान्तिको किल्ला पनि मानिसको मनमा नै बनाउनु

पर्छ ।' यही भावना धम्मपदको पहिलो गाथामै प्रतिध्वनित भएको छ, जसमा भनिएको छ- 'मन नै सबभन्दा अग्रज छ, मन नै श्रेष्ठ छ, सबै कुरा मनोमय छन् । जसले खराब मनले केही भन्छ वा गर्छ, उसलाई दुःखले यसरी पिछ्या गर्छ, जसरी बयल गाडालाई पांग्राले पिछ्या गर्छ ।'

कुनै शक्तिसित लड्न त्योभन्दा बढि शक्तिशाली हुनु पर्छ भन्ने धारणाले गर्दा नै ठूला शक्तिहरूबीच शस्त्रास्त्रको होडबाजी चलेको हो र यस होडबाजीले गर्दा मानिसलाई आफ्नै विनाशको संघारमा ल्याइपुऱ्याएको छ । यदि यस विषयमा हामीले केही गरेनौं भने, अर्को युद्ध विश्व विनाशको युद्ध हुनेछ र त्यसवेला न कुनै विजयी हुने छन्, न कुनै पराजयी हुने छन्, मात्र मृत शरीरहरू हुनेछन् ।

'द्वेष भावनालाई द्वेषले होइन प्रेमलेमात्र हटाउन सकिन्छ ।' मानिसलाई विद्रोह र युद्धमा उक्साउने र शत्रुता र दुष्ट विचार फैलाउनेहरूका लागि यो बुद्धको शिक्षा हो । दुष्टलाई भलो गर्नुपर्छ भन्ने बुद्धको शिक्षालाई अधिकांश मानिसहरू अव्यावहारिक ठान्छन् । वास्तवमा, कुनैपनि समस्या समाधानको लागि यहिमात्र सहि तरिका हो । यो तरिका बुद्धले आफ्नै अनुभवबाट बताउनु भएको हो । हामी घमण्डी र अंहकारी भएको कारणले दुष्टलाई भलो गर्न इच्छुक हुँदैनौं, किनकि अरूले हामीलाई डरछेरूवा, कातर भन्ला भन्ने डर रहेको हुन्छ । कोहि सोच्छन् कि दयालुपन र नरमीपन स्त्री स्वभाव हुन् । तर हाम्रो डरलाग्दो घमण्डलाई त्यागी, सुसभ्य तरिका अपनाएर समस्या समाधान गरी सुख शान्ति प्राप्त गर्नुमा के हानी छ त ?

यदि शान्ति चाहिन्छ भने सहनशीलताको अभ्यास नगरी हुँदैन । शक्ति र दवाबले अधैर्यमात्र बढाउँछ । मानिसहरू बीच शान्ति र सुख स्थापना गर्दा हरएक व्यक्तिले दुष्कर्मको मूल कारण लोभ, द्वेष र मोहलाई निमित्त्यान्न पार्ने अभ्यास गर्नुपर्छ । यदि हामीले यी अकृशल शक्तिहरूलाई निर्मूल गर्न सकेमा विश्वमा सहजै शान्ति र सहनशीलता छाउने छ ।

आज महाकरूणावान बुद्धका अनुयायीहरूको

विशेष कर्तव्य विश्वमा शान्ति स्थापना गर्नमा योगदान पुऱ्याउनु रहेको छ, र 'सबै प्राणी दण्डदेखि भयभीत हुन्छन्, मृत्युदेखि डराउँछन्, आफैँ उपमा बनेर कसैको हत्या नगर, नगराऊ' भन्ने बुद्धको उपदेशलाई व्यवहारमा उतारी समाजमा उदाहरण बन्नु परेको छ ।

शान्ति सधैँ प्राप्त गर्न सकिन्छ । तर शान्ति प्राप्तिको लागि प्रार्थना र कर्मकाण्डमात्र पर्याप्त हुन्न । सबै प्राणीहरू सित र प्रकृतिसँगको एकात्मताबाट नै शान्ति ल्याउन सकिन्छ । बलपूर्वक ल्याएको वा पाएको शान्ति क्षणिक हुन्छ । यो स्वार्थी इच्छा र संसारिक अवस्थाको बैमनस्यता बीचको मध्यान्तरमात्र हो ।

सहनशीलताको अभ्यास बिना यस धरतीमा शान्ति छाउन सक्दैन । सहनशील हुनको लागि हामीले हाम्रो मनमा क्रोध र इर्ष्यालाई आउन दिनुहुन्न । बुद्ध भन्नु हुन्छ- 'हामीलाई आफ्नै मन भित्रको लोभ, घृणा र इर्ष्याले जति हानी पुऱ्याउँछ त्यति हानी कुनैपनि अरू बाह्य शत्रुले पुऱ्याउन सक्दैन ।' (- धम्मपद ४२)

आत्मसंयमी जीवन जिउन सिकाउने हुनाले बुद्धधर्मलाई सहनशीलताको धर्म भनिन्छ । बुद्धधर्मले नियममा होइन सिद्धान्तमा आधारित जीवन जिउन सिकाउँछ । अन्य धर्मावलम्बिलाई बुद्धधर्मले कहिल्यै कुनै भेदभाव एवं दुर्व्यवहार गरेको छैन । यस धर्मको आदर्श सिद्धान्त सिक्न बौद्ध नै हुनुपर्छ भनी समेत कहिल्यै भनेको छैन ।

संसार ऐना जस्तै हो, यदि ऐनामा आफू मुस्कुराएर हेऱ्यो भने आफ्नो मुस्काएको अनुहार नै देखिन्छ । त्यस्तै मुख बिगारी हेऱ्यो भने नराम्रो अनुहार नै देखिन्छ । यसै अनुरूप यदि आफूले राम्रो व्यवहार गरेमा आफूले पनि राम्रै व्यवहार पाइन्छ । त्यसैले आफू शान्त हुन सिक्यौँ भने आफूले पनि शान्ति नै पाइन्छ ।

मानिस आफ्नो कमजोरी अरूलाई देखाउन रूचाउन्न । आफूलाई निर्दोष सावित गराउन कपोलकल्पित कुरा अगाडि राख्छन् । यदि मानिस साँच्चिकै स्वतन्त्र र निर्दोष हुन रूचाउँछ भने उसले भन्नु हुन्छ- "अरूको दोष सजिलै देखिन्छ, आफ्नो दोष देख्न गाह्रो हुन्छ ।"

लडाईको समर्थन गर्न सक्छौँ ?

कुकुर भिडन्त र मानिसको लडाईँमा स्वरूप मात्र

फरक छन् ।

मानव इतिहास भनेको नै मानिसको लोभ, द्वेष, अभिमान, इर्ष्या, र मोहको विविध रूप मात्रै हो । विगतका ३००० वर्षभित्र मानिसले ठूलूला १५००० लडाईँ लडिसके । के यो मानिसको विशिष्ट गुण हो ? उसको लक्ष्य के हो ? मानिसले एक अर्काको विनाश गर्न कसरी सके ?

यद्यपि मानिसले धेरै महत्वपूर्ण कुराहरू पत्ता लगाए र आविष्कार गरे । यही कारण हो कि कतिपय मानव सभ्यता यस संसारबाट विलिन भइसके । आधुनिक मानिस आफ्नो युद्धको कला र उपायमा यति सुसज्जत भइसके कि सारा मानिसलाई केही सेकेण्डमै खरानी पार्न सक्ने क्षमता उसमा भइ सक्यो । 'सैनिक होडवाजी' सानो खेलको परिणाम स्वरूप विश्व नै सैनिक सामाग्रीको भण्डार भइसक्यो ।

भनिन्छ, अगष्ट १९४५ मा जापानको हिरोशिमा खसालिएको अणुबमभन्दा अहिलेको आणविक शस्त्र केहि सयमात्रै पनि पर्याप्त हुन्छ भन्ने वैज्ञानिकहरूको धारणा छ । हेर्नुस्, हामी हाम्रो मानव जातीको लागि के गर्दैछौँ ! भन्नुस् यो कस्तो किसिमको वैज्ञानिक उन्नति हो ! सोच्नुस् मानिस कतिसम्म मूर्ख र स्वार्थी हुन सक्दो रहेछ !

मानिसले आफ्नो आक्रामक स्वभावलाई बढावा दिनु हुन्न । उसले आफ्ना धार्मिक गुरुहरूले दिनुभएका धार्मिक तथा नैतिक शिक्षालाई अंगिकार गरेर, नैतिकवान भएर शान्ति फैलाउनमा सहयोग दिनुपर्छ ।

संसारमा शान्ति कायम गर्न र शान्तिको सम्बर्द्धन गर्ने उपाय पत्ता लगाएका हौँ भनी भाषण गर्ने कतिपय नेता बनाउँदाहरूले विभिन्न शान्ति सन्धिहरू तय गरिसकेका छन् । तर तिनीहरूको हरेक प्रयास बाबजूद पनि मानिसहरूमाथिको भय हटाउन सफल हुनसकेका छैनन् । यसको कारण हामीले हाम्रा नयाँ पिढिलाई स्वार्थीपनको खराबी र निस्वार्थ सेवाको आवश्यकताबारे यथार्थरूपमा सम्झाउन नसक्नु हो । सच्चा शान्ति स्थापना गर्न, हामीले नयाँ पिढिलाई अरूप्रति प्रेम, सद्भाव र सहनशीलताको शिक्षामा राम्ररी शिक्षित तुल्याउनु पर्दछ ।

क्रमशः

धम्मपद-२९४

डा. रीना तुलाधर (बनिया)

'परियत्ति सद्धम्म कोविद'

यो इमं पलिपथं दुगं – ससारं मोहमच्चगा

तिण्णो पारगतो भ्नायी – अनेजो अकथङ्कथो

अनुपादाय निब्बुतो – तम'हं ब्रूमि ब्राह्मणं

अर्थ – जसले यो दुर्गम जन्ममरणरूपि संसारको

चक्रमा अल्झिने मोह स्वरूप उल्टा मार्गलाई त्याग्दछ, जो पार तरी सकेको हुन्छ, जो ध्यानी हुन्छ, जो सँग संयम छ, जसले पुनः जन्मलिनु नपर्ने निर्वाण पद प्राप्त गरीसकेको हुन्छ, त्यसलाई म ब्राह्मण भन्दछु ।

घटना – उपरोक्त गाथा भगवान् बुद्धले कुट्टिको लियमा आश्रय गरी कुण्डधान वनमा बास गरीरहनु भएका बेला सीवली स्थविरको कारणमा भन्नुभएको थियो ।

एक समयमा सुप्पवासा नामकी कोलिय देशकी छोरीबेटिले सातवर्ष सम्म गर्भ धारण गरेपछि सात दिनसम्म प्रसव व्यथा भएर पनि बच्चा जन्माउन सकिनन् । अत्यन्त तीव्र कडा, असह्य वेदना भइराखेको त्यो बेला सम्झिन् उहाँ भगवान् बुद्धले यस्तै प्रकारको दुःख प्रहीन गर्नको लागि धर्मदेशना गर्नुभयो । उहाँका श्रावक संघ उत्तम मार्गमा हिँडेका हुन् । उहाँहरू यस्तै दुःख कष्ट अन्त्य गर्ने प्रयासमा लाग्नु भएका हुन् । उहाँहरू सुखपूर्वक निर्वाण पुग्नु, यस्तो दुःख कष्ट भोग गरीराख्न नपरोस् भनी यी तीनवटा वितर्कद्वारा प्रसव दुःखलाई सहँदै आफ्नो पतिलाई तथागतकहाँ गई आफ्नो तर्फबाट मेरो वन्दना गरीदिनु भनी पठाइन् । जब उनका पतिले बुद्धकहाँ पुगी सुप्पवासाको वन्दना निवेदन गरे, तब बुद्धले “सुखी होस् सुप्पवासा, कोलियहरूका छोरी बेटा । सुखपूर्वक पुत्र जन्म होस्” भनी भन्नुभयो । त्यही क्षण सुप्पवासाले सुखपूर्वक स्वस्थ पुत्रलाई जन्म दिइन् । त्यसपछि उनले बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघलाई निमन्त्रणा गरी सातदिनसम्म महादान दिइन् । उसले सुखपूर्वक बच्चालाई जन्म दिएदेखिन् पानी चाल्ने जालीमा पानी छान्दै भिक्षुसंघलाई पानी पिलाई हिँडिन् । त्यो बच्चा पछिको समयमा गृहत्याग गरी प्रब्रजित भएर जीवन मुक्त अरहत् भए ।

एकदिन धर्म सभामा कुरा चल्यो – “यस्तो अरहत्

हुने सम्म पुण्य भएका भिक्षुले यति लामो समयमा आमाको गर्भमा दुःख कष्ट भोगेर बस्नुपर्थ्यो । अनि पछि फेरि यसले कति कम समयमै दुःख मुक्त हुने ज्ञान पाए ।

यसरी कुराकानी चलीरहेको ठाउँमा भगवान बुद्ध आउनु भएर सोध्नु भयो– “हे भिक्षुहरू अहिले यतिबेला तिमिहरूको बीच के कुरा चलीरहेको छ ।

भिक्षुहरूले आफुहरू बीच भइरहेको कुरा भने । अनि बुद्धले भन्नभयो । “हे भिक्षुहरू हाम्रो पुत्रले यस्तो कष्टदायक त्यत्रो दुःखबाट मुक्त भएर अहिले निर्वाण साक्षात्कार गरी सुखपूर्वक बसेको छ ।”

यसरी आज्ञा भएर भगवान बुद्धले उपरोक्त गाथा भन्नुभयो । ❖

मां खः गुरु

लेलिन शाक्य

मां खः मचाया न्हापांम्ह गुरु

मुलय् ततं स्यनी ज्ञान शुरू शुरू

थुइका काइ मामं ल्हाःगु बोलि

ल्हात गथे गुलि खः उलि

मामं ल्हाकूगु बोलि नुगलय्

लुमंका तइ न्ह्याबलें न्ह्याबलें

स्यना काइ मामं ब्यू थें ज्ञान

वहे थुइकाः जूवनी महान

वं थ्वं सकस्यां स्यंसां तवि

मामं स्यंगु हे श्रेय ताय्कि

शिक्षाया जलं मामं हे खय्कि

गुरूया नं गुरू मां हे ताय्कि ॥

★ आकाश, समुद्र तथा पर्वतको गुफामा जहाँ गएर बसेता पनि आफूले गरेको पापको फलबाट बच्न सकिदैन ।

- धम्मपद

जीवन कला

नरेन्द्रनाथ भट्टराई

आनन्दसंग जीवन यापन गर्न जान्नुलाई नै जीवन कला भनिन्छ। यसलाई जीवनको अनुशासन पनि भनिन्छ। सांसारिक जीवन यापन गर्नेले त समयानुकूल बुद्धि विवेक पनि पुऱ्याएर चल्नुपर्दछ भने खास गरी मनुष्य जीवनको अन्तिम पक्ष वृद्धावस्था सुचारू रूपले चलाउन त भन गाहारो पर्दछ। शरीरमा शक्ति हुँदैन। यस अवस्थामा कमाई गर्न सक्दैन, बारम्बार रोगको आक्रमण गर्दछ, सांसारिक रमभ्रम, भोगविलास सबै व्यर्थ जस्ता देखिन थाल्दछन्। छोराछोरी, नाति नातिनीहरूबाट अपहेलित हुन थालिन्छ। वृद्धावस्थामा आफ्नो साथमा केही धन सम्पत्ति पनि नभएको मानिसको हालत त भन दुःखदायी हुन्छ।

एकजना विद्वान ब्राह्मणका चारजना छोरा र दुइटी छोरी थिए। ती ब्राह्मणले सबै छोराछोरीलाई राम्ररी पढाएर विवाह पनि गरिदिए। एकसेएक पढेलेखेका बुहारीहरू भित्र्याइयो। बुढाबूढीले आफ्ना छोराछोरीको पढाइ र विवाहहरूमा भएभरका धन खर्च गरे। छोराहरू, ज्वाइँहरूले उच्च उच्च पदमा जागिर पनि पाए। एकदिन बूढा पण्डित अचानक मरे। अब बुढिया एकली भइन्। कतै जाऊँ, केही गरूँ आफूसंग पैसा छैन बुहारीहरू सासूको कोठामा पस्दैनन्। छोरालाई त भन भेट्नैसम्म फुर्सद छैन। बल्ल बल्ल छोरालाई केही भन्यो भने म बुहारीलाई भनी दिउँला भन्दथे। बुहारीलाई भन्यो भर्किने, फर्किने, वास्तै नगर्ने। बुढियाले विहान बेलुका पेटभरी राम्ररी खान पनि नपाउने भइन्। एकदिन विहान देउताथान जान लाग्दा आफ्ना पत्तिका साथी एकजना पण्डितजीसंग भेट भयो। आफ्ना मित्रको पत्नी त्यसरी दुब्लाएको देखेर के भयो भनी सोधे। बुढियाले गहभरी आँसु निकालेर सबै वृत्तान्त भनिदिइन्। तब पण्डितजीले म तपाईंको समस्या समाधान गरिदिन्छु, भोलि म दिउँसो एउटा कन्तुर लिएर आउँछु र तपाईंसंग कुरा गर्छु, तपाईं सही थापेर हुन्छ, हुन्छ, हो, हो मात्र भन्नुस्, सब ठीक हुन्छ।

भोलिपल्ट एकजना मानिसलाई एउटा कन्तुर

बोकाई पण्डितजीले चोक बाटै “माथि को हुनुहुन्छ” भनी कराए। एउटी बुहारीले देखिन् र कसलाई भेट्न आउनु भएको भनी सोधिन्। फलाना ब्राह्मणको नासो यो कन्तुर उहाँकी धर्मपत्नीलाई बुझाई दिन आएको, उहाँ हुनुहुन्छ कि भनी ती पण्डितले भने। बुहारीले माथि कोठामा हुनुहुन्छ आउनुहोस् भनी कोठामा लागिदिइन्। बुढियालाई नमस्कार गर्दै पण्डितजीले त्यो कन्तुर बुढियाको अगाडि राखिदिए। उता ती बुहारीलाई कन्तुर र मानिसबारे खसखस लाग्न थाल्यो। अरू बुहारीहरूलाई पनि भनिदिइन्। सबै बुहारीहरू ढोका बाहिर बसेर सुन्न थाले। पण्डितजीले भन्न थाले, हेर्नुहोस् बजै यो कन्तुरमा तपाईंको पतिले सुन, चाँदी र केही गहना मलाई नासो राख्न दिनुभएको थियो। यसभित्र हजारौंको सम्पत्ति छ, उहाँ त बित्तुभयो अब तपाईंले यसलाई राम्ररी सम्हालेर राख्नुहोला, म तीर्थ लागेँ। लौ यो साँचो घाँटीमा भुण्डयाउनुहोस् भन्दै साँचो घाँटीमा भुण्डाई दिएर पण्डितजी विदा भएर निक्किए।

सबै कुरा ढोकाबाहिरबाट बुहारीहरूले सुनिरहेका थिए। पण्डितजी जाने बित्तिकै बुहारीहरू बुढियाको वरिपरि बसेर चिया ल्याउँ कि भनी एउटाले भनिन्, अर्कीले हलुवा बनाएर ल्याउँछु भनी निस्कन्। अर्की चाहिँ खुट्टा सुमसुम्याउन लागिन् भने अर्कीचाहिँ ओछ्यान तह लगाउन लागिन्। साँभ पतिहरू आएपछि सबै वृत्तान्त सुनाइदिए। त्यसदिन देखि त छोराहरू पनि आमाकहाँ आउने, सञ्चो विसञ्चो सोध्ने गर्न थाले। बुहारीहरूले मीठा मीठा खाना ठीक ठीक समयमा खुवाउने, स्याहारसुसार गर्ने राम्रा राम्रा लुगा ल्याइदिने गर्न थाले। बीच बीचमा सबैको नाज घाँटीको साँचो र सिरानीको कन्तुरमा जान्थ्यो। कालगतिले बुढियाको मृत्यु भयो। साँचो र कन्तुरको लागि पञ्चायत डाकियो। काजकिरिया सकिएपछि पञ्च भलादमीका सम्मुखमा कन्तुर खोलियो। कन्तुरभित्र दर्शन हुंगाका टुक्रा र तेलिया ईटका टुक्रा चारवटा निकलियो। यसो पनि हुन्छ जीवन कला। ❖

★ हिंसक, असत्यवादी, चोरीकाम गर्ने, व्यभिचारी र मद्यपान गर्ने व्यक्तिले यही लोकमा आफ्नो उन्नतिको जड उखेल्छ।

- धम्मपद

मानसिक विकास र बुद्ध धर्म-२

अमृत काजी शाक्य
फसिक्यव, न्यूरोड

बौद्ध जगतले धर्मलाई सम्प्रदायको रूपमा भन्दा स्वभावको रूपमा बढी स्वीकारेको पाइन्छ। तरपनि कुनै असल स्वभावको प्रादुर्भाव गर्ने व्यक्तिको उत्तराधिकारीहरूले पछि गएर त्यो स्वभावलाई सम्प्रदायको रूपमा बढी प्रख्यात गरेको पाइन्छ। धर्मलाई निरन्तरता दिन सम्प्रदाय रूपी लट्टीको आवश्यकता अपरिहार्य पनि देखिन्छ। धर्म धर्ममा मात्र सिमित रह्यो भने यसको आयु पनि सिमित हुन जान्छ। समय परिस्थिति अनुसार यसमा विकृतीहरू पनि मिसावट हुँदै नै जान्छ। यो क्रम रोक्नु असंभव प्रायः नै हुन्छ। विभिन्न समयकालमा विभिन्न धार्मिक नेताहरू प्रादुर्भाव भए, उनीहरूले विभिन्न सम्प्रदायहरू ल्याए पनि। सम्प्रदायलाई मागीखाने भाँडो बनाए। स्वधर्म नीडन श्रेय परधर्म भयावह भनेर आफ्नो धर्मको तारिफ र अरुको धर्मलाई होच्याउन खोजे पनि। **यावत् जीवे सुख जीवे ऋण कृत्वा घृतं पिवे** (चार्वाक सिद्धान्त) भन्ने खालको ऋण काढेर भएपनि आफू सुखसंग जीउनु पर्छ भन्ने विकृत मानसिकता भएका अधार्मिक विचारधाराहरू पनि देखापरे। ठूलो धार्मिक संजालै बनाएर भित्र भित्रै अधार्मिक कृयाकलापहरू सञ्चालन गर्ने व्यक्ति र संस्थाहरू पनि पढ्न र सुन्नमा नपाइने होइन।

मानसिक विकास र मानसिकतालाई धर्मको (स्वभावको) प्रत्यक्ष परिपुरकको रूपमा लिन सकिन्छ। राम्रो मानसिकताले कुनैपनि धर्मलाई सद्धर्ममा परिणत गर्न खोज्छ भने नराम्रो मानसिकताले अधर्ममा। एउटा सानो आगोको भिल्कालाई खाना पकाउन प्रयोग गरेर जीवन दाताको रूपमा ल्याउन सकिन्छ र वस्तिका वस्ति नै स्वाहा पार्ने जीवन हरताको रूपमा पनि देख्न सकिन्छ। आगोको स्वभावधर्म त पोल्नु र जलाउनु मात्र न हो। त्यस्तै पानीको धर्म शीतल पार्ने, भिजाउनु, बगाउनु हो, कोइलाको कालो पार्नु, आगो बनाउनु हो। अत्तनो स्वभाव धारती ति धम्मं, जसले जस्तो स्वभाव धारण गर्छ त्यसको धर्म सोहि नै हुन्छ। साधारणतया धर्म शब्दले कुशल र अकुशल मध्ये कुशल धर्मलाई नै इंगीत गरेको हुन्छ। **धम्मं रक्खति धम्मचारी** भनेर सद्धर्म

आचरण गर्नेलाई त्यहि सद्धर्मले रक्षा गर्छ, भन्ने अर्थ दिन्छ।

हरेक विषयवस्तु र स्वभावको विभाजन गरेर शुक्ष्म रूपमा अध्ययन गर्ने बुद्ध धर्ममा यस धर्मलाई पनि कारण र निवारण सहित सुक्ष्म रूपमा अध्ययन गर्ने क्रममा नै हे धम्मा हेतुप्पभवा तेसं हेतु तथागतो आह, तेसंच यो निरोधी एवंवादी महासमनो भनेर भगवान्को र वहाँको धर्मको परिचय स्वभावसंयुक्त भएर दिएको पाइन्छ। र। जकुमार सिद्धार्थले संसारमा अनित्य र दुःखको अनुभव गरे, यसबाट विरक्त भएर यसैलाई साधन प्रविधि बनाएर अनाशक्त भएर सम्यक ध्यान भावना गरेर आफूमा बुद्धत्वको प्रादुर्भाव गरे। जन्म, मरणबाट पार हुनसक्ने, भौतिकतालाई अतिक्रमण गर्नसक्ने, मानसिक क्षमताको विकास गरे। त्यसो त त्यसबेला मानसिक विकासको क्रम गएगुजेको त पक्कै थिएन। भगवान् बुद्धकै समकालिन गुरु विद्वानहरू पनि नभएका होइनन्। वेद, ब्राह्मण धर्म पनि उच्च विकसित अवस्था मै थिए। सिद्धार्थ गौतम आफै पनि **अभिनिष्क्रमण** (गृहत्याग) पछि आलारकलाम र उद्दकरामपुत्र जस्ता विभिन्न गुरुहरूसंग शिक्षा अध्ययन गर्दै चारिका गरेका थिए। तरपनि अध्ययनको उचित प्रविधि नहुँदा आकांक्षित लक्ष प्राप्त हुनसकेको थिएन। त्यस समयको प्रचलित अभ्यासहरूमा जुन भ्रम (Confusion) थियो, त्यो पूर्ण मानसिक विकासको बाध तत्वको रूपमा थियो। यसैको भित्री तहसम्म पुगेर त्यसको कारण अतिक्रमण गरेर बुद्धत्व हासिल गर्न चाहन्थे सिद्धार्थ गौतम त्यसैकारणले त्यसबेला प्रचलित शास्वत (ईश्वर छ भन्ने वाद) देखि **उच्छेदवाद** (केहीपनि छैन भन्ने वाद) सम्म र **कामसुखल्लिकानुयोग** (कामसुखमा भुल्ने) देखि **अत्थकिलमत्थानुयोग** (मुक्तिको लागि शरीरलाई कष्ट दिने) सम्मको अभ्यास गरे सिद्धार्थ गौतमले। अन्तमा यी सबै प्रविधि व्यर्थ बुझे, त्यसलाई त्यागेर मध्यम मार्गको प्रविधि अपनाएर मानसिक विकासको उच्चतम तह बुद्धत्व प्राप्त गरेर सिद्धार्थ गौतम बुद्ध बने। **क्रमशः**

मनूया जन्म सितिं छ्वये मज्जिउ

सुनिता मानन्धर

छुं न्हि न्ह्यः छ्गू बुखँ पिहांवल । बुखँ भारतया खः । अनया महाराष्ट्र्य् च्वंम्ह छ्मह मनुखं भिंफ्यम्ह मनु स्यात । थुकी मिसापिं नापं मस्त नं दुथ्या । अनं लिपा व थम्हं नं आत्महत्या यात । खयत ला थुकथं या बुखँ न्हापा नं मवः गु मखु । गुलिसिनं विष नकाः थः मस्त स्यात धाइ । गबलें आत्मघाती वम मुइकाः मनु स्यात धाइ । गनं हवाइ आक्रमण यात धाइ । थुकथं थीथी कथं बुखँ मदिककं पिहां वया हे च्वंगु दु । न्ह्याथे धाःसां थन मनु हे सीगु व स्यायेगु ज्याखँ जुयाच्वंगु दु । थन मनुखं मनूया मू मथुयाः थौं थुकथंया लकस ब्वलनाच्वंगु खः ।

बौद्ध साहित्यय् दुस्वयेगु खःसा प्राणी जन्म कायेगु गति यक्व हे दु । बौद्ध ग्रन्थ अभिधर्मय् लोक स्वंगू दुगु खँ न्ह्यथनातःगु दु । गुकियात कामावचर भूमि, रूपावचर भूमि व अरूपावचर भूमि धाइ । कामावचर भूमियात नं निव्वय् ब्वथलातःगु दु । गुकियात अपायभूमि व कामसुगति भूमि कथं कयातः गु दु । थुगु कामसुगति भूमि दुने मनुष्य लोक लाः वः ।

मनुष्य लोकय् जन्म काइम्ह सुखी जीवन हनेफइ । मनु विवेकशील प्राणी खः । उकी थन कुशल ज्याखँ नं यायेफइ । कुशल विपाकया कारणं यानाः प्राणी मनुष्यलोकय् जन्म काःवःगु खः । थुगु जन्मयात अफ सार्थक यायेत अफ अप्वः कुशल कर्म यायेमाः ।

हलिया हे सर्वश्रेष्ठ प्राणी कथं मनुयात काइ । मनुया बुद्धि विवेकया कारणं मनु सर्वश्रेष्ठ जूगु खः । अयनं थौं मनुखं थःगु मू मथुयाच्वंगु दु । मनुखं सुयातं स्यायेगु मयाःसां थःगु जीवनयात थुइके मफयाच्वंगु दु । थःगु जीवनकाछि मादक पदार्थ सेवन यानाः जीवन फुकाच्वंपिं दु । छजु बांलाःगु पुनेगु व छप्यय् साःभिं नयेगुली आरामदायी जीवन ताय्काच्वनी । थःगु कर्तव्यं विमुख जुयाः जीवन हनाच्वंपिं दु । मनु जुयाः जन्म कासेलि मोजमस्त यायेमाः धाइपिं न दु । थन यक्वसिनं मनु जन्म काइ । तर थुकियात सार्थक कथं हनीपिं म्हो जक दइ । उकिं तथागत बुद्धं धयाविज्याःगु द-

अन्धभूतो अर्थ लोको-तनुकेत्थ विपस्सति सक्कुन्तो जालमुत्तो व - अप्पो सग्गाय गच्छति

अर्थात्,

थ्व संसार कां खः । मिखा दुपिं मनूत म्हो जक दु । जालं मुक्त जुइपिं भंगः त थें म्हो जक स्वर्गय् वनी ।

गबले न्ह्यात अबले सुं प्राणी मनु जुयाः जन्म काये फइ मुखु । मनुष्यत्व प्राप्त यायेगु तसकं थाकु । थुगु खँ तथागत बुद्धं बालपण्डित सुत्रय् नं धयाविज्याःगु दु । बुद्ध वचन त्रिपिटकया निगूगु निकाय ग्रन्थ मज्झिमनिकाय दुने बालपण्डित सुत्त दुथ्याकातःगु दु । थुकी मनु जुयाः जन्म कायेगु गुलि थाकु धइगु खँयात उपमा वियाः थुकथं न्ह्यथनातःगु दु । छ्मह मनुखं प्वाः दुगु जुवा (गोरू जोते याइवलय् द्वहंया ब्वहलय् चिनावीगु सिंयागु बाला) महासमुद्रय् वांछवल । उकियात फसं पुइकल । व गबलें पूर्वपाखे थ्यन । गबलें पश्चिमय् थ्यन । अन छ्मह कांम्ह काबुले नं दु । उम्ह काबुलें सछि दँया छकः लःया सतः पाखे थःगु छयं जुवाया प्वाथय् दुछ् वये फइ मखु । अथे हे सुं मनुष्य लोकं च्यूत जुल, अले व अपाय दुर्गतिइ लाः वन धाःसा मनुष्य जन्म वया लागिं काबुलेया गति स्वयां थाकुइ । यदि छुं छ्गू कुशल कर्मया कारणं अनं च्यूत जुल । व मनु हे जुल धाःसां हीनम्ह मनु जुई । वं थःत मदयेक मगाःगु नये-त्वने तकं चूमलाःम्ह जुइ ।

मनु जन्म जुयागु धइगु कुशल कर्मया विपाक खः । कुशल कर्म छकः जक यानाः मगाः थुकियात बारम्बार याना तुं च्वनेमाः । थुकिं यानाः लौकिक सुख नापनापं लोकोत्तर सुख नं प्राप्त याये फइ । थन यानागु कुशल कर्मया प्रभावं ब्रह्मलोक तकं प्राप्त याये फइ । तथागत बुद्धं धम्मपदया लोकवर्गय् धयाविज्याःगु दु-

उत्तिठ्ठे नप्पमज्जेय्य - धम्मं सुचरितं चरे

धम्मचारी सुखं सेति - अस्मिं लोके परम्हि च

अर्थात्,

प्रमादी जुइमते, सद्धर्मया आचरण या । धार्मिक पुरुषपिं, इहलोक परलोक निधासं सुखं जीवन हनी ।

तथागत बुद्धं मनुष्य लोकय् जन्म कायेगु अति दुर्लभ जूगु खँ तःगूमछि थासय् धयाविज्याःगु दु । अयनं थौतले मनुखं मनूयात म्हमसिउ । मनुखं थःगु मू मथू । थम्हं जीवनय् छु यायेमाः धकाः मसिउ । मनू जुयाः जन्म जक कायेवं जीवन सार्थक जुइगु मखु । थुगु खँ मथुयाः थौं मनुखं विकासया नामय् विनास यानाच्वंगु दु । भिंगु कुशल कर्म भाः पियाः अकुशल कर्म यानाच्वंगु दु । सुखभोग यायेगु आशाया कारणं दुःख भोग यानाच्वंगु दु ।

खय्त ला थन सतपुरुषपिं म्हो जुयावंगु दु । कुशल कर्म याइपिं मदयावंगु दु । मनूया ल्याः ला आपाः दु । तर मनू जुयाः जीवन हनीपिं अतिकं दुर्लभ जुयाविउगु दु । मनूया रूपरंगं जक मनू जुइगु मखु । कुशल कर्मया कारणं जक मनूया जीवन सार्थक जुइ । धाथें मनू जुयाः म्वाइम्ह उत्तम पुरुषया जन्म अतिकं म्हो जूगु खँ तथागतं बुद्धवर्गय् थुकथं धयाविज्याःगु दु-

दुल्लभो पुरिसाज्जो न सो सब्बत्थ जायति

यत्थ सो जायति धीरो-तं कुलं सुखमे'धति

अर्थात्, उत्तम पुरुष दुर्लभ जू वयाः दक्व थासय् जन्म जुइ मखु । गुगु कुलय् उकथंया महापुरुषया जन्म जुइ, उगु कुलय् सुख वृद्धि जुइ । ❖

★ जसरी फलामबाट निस्केको खियाले फलामलाई नै खान्छ, त्यसरी नै सदाचार उल्लंघन गर्ने व्यक्तिलाई उसको कार्यले उसलाई नै दुर्गतिमा पुऱ्याउँदछ ।

★ जताबाट हावा बहेको छ, उतातिर फ्याँकेको धुलो आफैँतिर आए जस्तै निर्दोषी, शुद्ध र क्लेश रहित पुरुषलाई गरेको दोषारोपणको प्रतिफल आफैँलाई पर्न आउँछ ।

- धम्मपद

ध्यानकुटी मैत्री केन्द्र बाल आश्रमलाई सहयोग

- १) कल्पना तुलाधर, गैरीधारा, काठमाडौं - रु. १०,०००/-
 - २) कमल तुलाधर, जस्छें, काठमाडौं - रु. ५,०००/-
 - ३) हिरा देवी मानन्धर, लाजिम्पाट - रु. ३,०००/-
 - ४) भिक्षु शोभित महास्थविर, गणमहाविहार - रु. १,०००/-
 - ५) हरि संकर चखुं मानन्धर, बनेपा-१०, आफ्नो जन्मदिनको उपलक्ष्यमा - रु. १,२००/-
 - ६) निर्मला मानन्धर, असन, कमलाक्षी - रु. १,०००/-
 - ७) राकेश शाक्य, बनेपा - रु. ५००/-
 - ८) बुद्ध भक्त रंजित, बनेपा - रु. ५००/-
 - ९) प्रेमज्योती शाक्य, बनेपा - रु. ५००/-
 - १०) अनु रञ्जित (Finland), मिनु रंजित परिवार, बनेपा स्टेशनरी सामग्री वितरण ।
 - ११) तुयू लक्ष्मी, अशोक रत्न शाक्य परिवार बनेपाबाट खाद्यान्न प्रदान ।
- ❖ **आजीवन वार्षिक भोजन प्रदानगर्ने दाताहरू :**
- १२) भाई राजा तुलाधर, (द्रव्यमान सिं) बसुन्धरा तुलाधर, नक्साल आफ्नो जन्मदिनको उपलक्ष्यमा - रु. २०,००००/-
 - १३) कर्ण बहादुर तुलाधर, क्षत्रपाटी, ढल्को, आफ्नो जन्मदिनको उपलक्ष्यमा - रु. २५,००५/-
 - १४) न्हुछे नारायण तण्डुकार, अनिरा तण्डुकार, शंखमूल, बुद्धनगर जन्मदिनको उपलक्ष्यमा - रु. २०,०००/-
 - १५) महेश शाक्य, नूर शाक्य, न्यूरोड, काठमाडौं, जन्मदिनको उपलक्ष्यमा - रु. १५,०००/-
 - १६) चन्द्र मान, नानी हिरा शाक्य, छाउनी आफ्नो जन्मदिनको उपलक्ष्यमा - रु. १५,०००/-

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू -

- ★ प्रजापति गौतमी १२० वर्षको उमेरमा परिनिर्वाण भइन् । त्यति बेला बुद्ध स्वयं ८० वर्ष पुग्नु भएको थियो
- ★ प्रजापति गौतमी परिनिर्वाण हुँदा बुद्ध स्वयं मलामिमा जानु भएको थियो ।

(साभार- बौद्ध दर्पण)

Prince Goodspeaker and the Water Demon

[Chapter 1. Rebirth of the Bodhisatta]

Once upon a time, there was a very righteous king, He had a lovely queen who gave birth to a beautiful baby. This made the king very happy. He decided to give his son a name that might help him in later life. So he called him Prince Goodspeaker.

It just so happened that the prince was no ordinary baby. This was not his first life or his first birth. Millions of years before, he had been a follower of a long-forgotten teaching 'Buddha'- a fully 'Enlightened One.' He had wished with all his heart to become a Buddha just like his beloved master.

He was reborn in many lives — sometimes as poor animals, sometimes as long-living gods and sometimes as human beings. He always tried to learn from his mistakes and develop the 'Ten Perfections.' This was so he could purify his mind and remove the three root causes of unwholesomeness — the poisons of craving, anger and the unwholesomeness — the poisons of craving, anger and the delusion of a separate self. By using the Prefectons, he would someday be able to replace the poisons with the three purities — nonattachment, loving-kindness and wisdom.

This 'Great Being' had been a humble follower of the forgotten Buddha. His goal was to gain the same enlightenment of a Buddha — the experience of complete Truth. So people call him 'Bodhisatta,' which means 'Enlightenment Being.' No one really knows about the millions of lived by this great hero. But many stories have been told — including this one about a prince called Goodspeaker. After many more rebirths, he became the Buddha who is remembered and loved in all the world today.

[Chapter 2.

The Teaching of the Gods]

In time, the queen gave birth to another son, who was named Prince Moon. Shortly

after both children began walking about, their mother suddenly became very sick, and died. To help him look after his playful children, the king found a princess to become his new queen. In a few years, this queen gave birth to a beautiful bright little boy. He was named Prince Sun. Since the king was so happy, he wanted to please his queen, and reward her for bringing up all three children. So he promised to grant her one wish. The queen considered, and said, "Thank-you my lord, I will make my wish at some time in the future." As time went on, the Three princes grew into wonderful playful youngsters. The queen saw that Prince Goodspeaker was intelligent and understanding. She thought, "If these two older prince remain in the palace, my son, Prince Sun, will never get a chance to be king, Therefore, I must do something to make him the next king."

One day, when the king was in a good mood, the queen respectfully approached him and reminded him of the promised wish. He was very happy and said, "Ask whatever you want!" The queen said, "Oh my husband and king, grant that after the course of your life is over, my son, prince Sun, will be the next king."

The king was shocked by this request. He became angry and said, "My first two children are like bright stars! All the people will blame me. That cannot be done!" The queen kept silent.

As happy as the king had been, he now became just as unhappy. He was afraid and filled with doubt, He suspected that the queen might destroy his first-born children by some wicked means. He decided that he must make sure his children were safe. *to be continue ...*

(Source- 'Buddhist Tales for Young and Old' Vol-1, Stories 1-50 Prince Goodspeaker)

धर्मकीर्ति विहार

अंगुत्तर निकाय, दुक निपात

२०७२ पौष १८

स्थान- धर्मकीर्ति विहार ।

प्रस्तुती- मीन शोभा शाक्य

यसदिन प्रवचक मदन रत्न मानन्धरले अंगुत्तर निकाय, दुक निपात अर्न्तगत आशा वर्गको विषयमा यसरी व्याख्या गर्नुभएको थियो ।

सूत्र नं. १२८- दुई वटा दोषहरू

हलुको दोष-

जुन दोषको कारणले ठूलो प्रतिफल आउँदैन, उक्त दोषको कारणले कसैलाई पनि हानी नोक्सानी हुँदैन ।

गन्धौ दोष-

जुन कार्यले आफूलाई पनि अरूलाई पनि ठूलो हानी हुनेछ । यसको प्रतिफल भोगाएरै छोड्छ । उदाहरणको लागि पञ्चमहापाप ।

सूत्र नं. १२९- दुई दोषहरू

ठूलो दोष-

कर्म विपाक बन्ने कार्य । जुन कार्यले आफूलाई पनि अरूलाई पनि हानी नोक्सानी हुनेछ ।

सानो दोष-

कर्म विपाक नबनिने कार्य यस कार्यले कसैलाई पनि हानी नोक्सानी हुँदैन ।

सूत्र नं. १३० - बाँकी रहने दोष

फेरि फेरि क्लेश पलाएर आउने । जरैदेखि क्लेश नउखेलिएको अवस्था । पृथकजनहरूसंग भइरहने दोष ।

बाँकि नरहेको दोष-

फेरि फेरि क्लेश पलाएर नआउने । जरै देखि क्लेश उखेलीसकेको । अर्हतहरूको चित्तमा क्लेश निर्मूल भइसकेको हुन्छ । उहाँहरूले विपाक बनिने कार्य गर्नु हुन्न ।

२०७२ पौष २ गते ।

धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः नःघः

प्रस्तुती - सुमित्रा तुलाधर,

यसदिन उर्मीला ताम्राकारले प्रवचन दिने क्रममा भन्नुभयो-

बौद्ध साहित्यमा वितक्क भनेको निमित्त ग्रहण गर्नु हो । ध्यान गर्ने अवस्थामा एउटा मात्र निमित्त ग्रहण गर्नु पर्दछ । उक्त निमित्त चित्त एकाग्र हुनुलाई भनिन्छ । भगवान बुद्ध श्रावस्तिस्थित जेतवन विहारमा रहनु भएको अवस्थामा उहाँको भिक्षुहरूलाई यो सूत्र देशना गर्नु भएको थियो ।

भिक्षु जीवनमा शील आचरण समाधि बलियो पार्नको लागि ध्यान भावना गर्न सकेमा मात्र क्लेश निरोध गर्न सक्षम हुनेछ । ध्यानको पहिलो खुड्किलो वितक्क हो ।

वितक्क २ प्रकारका छन् -

(१) अकुशल वितक्क-

राग, द्वेष र मोह ध्यान मार्गको लागि अहितकारी हुन्छन् ।

(२) कुशल वितक्क-

ध्यानको लागि अनुकूल चित्त ।

अकुशल वितक्क ३ प्रकारका छन् ।

- काम वितक्क - पञ्चकाममा भुल्न

- व्यापाद वितक्क - अरूहरूको कारणले रीस उठी निदाउन नसक्नु ।

- विहिंसा वितक्क - अरूको उन्नति देखि द्वेष भाव उत्पन्न गर्दै उनीहरूको अहित चिताई काम गर्ने । कुशल वितक्क ३ प्रकारका छन् -

(१) नैष्कर्म्य वितक्क- आफूसंग नभएको वस्तुलाई त्याग गर्ने ।

(२) अव्यापाद वितक्क- नभएको वस्तुलाई सम्झीसम्झी दुःख नमान्नु ।

(३) अविहिंसा वितक्क- ध्यान गर्दा ध्यानमा मात्र मन लगाउनु ।

अकुशल वितक्क मनमा आउने अवस्थामा ५ प्रकारका निमित्तहरू सहितको वितक्क विचारलाई मनले धारण गर्नुपर्छ ।

(१) अकुशल निमित्त आउँदा त्यसलाई त्यागी कुशल निमित्त धारण गर्ने । उदाहरणको लागि - सिकर्मीले आफ्नो कार्य थाल्नु अगाडि आफ्ना औजारहरू यथास्थानमा ठीक छु छैन जाँच्ने गर्छ ।

(२) अकुशल वितक्कको दोषहरू जाँच्ने कार्य गर्ने । उदाहरणको लागि सिंगारिएकी नारीको गर्दनमा मरेर कुहीसकेकी सर्पको लास बेरिदिने वित्तिकै उक्त नारी चिल्लाएर तुरून्त त्यस लासलाई फिकेर फाल्ने जस्तै ।

(३) अकुशल वितक्क संस्कारको आकार सम्भना गर्ने । उदाहरणको लागि नदी तर्न नसकेकी नारीलाई

अर्हत् भिक्षुले आफ्नो काँधमा बोकी लगेर नदी तारिदिए जस्तै ।

(४) चित्तले चित्तलाई नियन्त्रण गर्ने ।

उदाहरणको लागि एक बलवान् व्यक्तिले निर्वल व्यक्तिलाई पछार्ने जस्तै ध्यान गर्दा अकुशल चित्तलाई पछार्न सक्नु राम्रो ।

धर्मकीर्ति विहारमा

CHRISTIAN MANHART द्वारा प्रवचन

२०७२ फागुण २९, शुक्रवार

स्थान- धम्महल, धर्मकीर्ति विहार

धर्मकीर्ति विहार संरक्षण कोषको आयोजनामा नेपालका लागि युनेस्कोका प्रतिनिधि महामहिम श्री CHRISTIAN MANHART द्वारा CONSERVATION OF BUDDHIST CULTURAL HERITAGE-CASE STUDY LUMBINI, TILAUURAKOT AND BAMYION विषयमा प्रवचन गरिएको थियो ।

कोषका कोषाध्यक्ष अजय रत्न स्थापितले संचालन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रम कोषका अध्यक्ष भिक्षुणी धम्मवतीको सभापतित्वमा लुम्बिनी विकास कोषका उपाध्यक्ष भिक्षु निगोधको प्रमुख अतिथित्वमा सम्पन्न भएको थियो ।

प्रवचन पश्चात् ४ जना श्रोतावर्गहरूबाट राख्नुभएका विभिन्न प्रश्नहरूको उत्तर दिने क्रम सम्पन्न भएपछि प्रमुख अतिथी भिक्षु निगोधले आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्ने क्रममा कपिलवस्तु सिद्धार्थ कुमारले २९ वर्ष विताउनु भएको महत्त्वपूर्ण क्षेत्र भएको नाताले यस विषयमा त्यहाँ विभिन्न प्रमाणहरू उत्खनन् पश्चात् प्राप्त हुने आशा व्यक्त गर्नु भएको थियो ।

यस पवित्र स्थलको धार्मिक महत्त्वलाई अन्तर्राष्ट्रिय

रूपमा संरक्षण गर्नुपर्ने र यस कार्यको लागि सुविधाहरू पनि उपलब्ध गराउन आवश्यक हुने विचार व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

कार्यक्रमको अन्त्यमा कोषका सचिव प्रफुल्ल कमल ताम्राकारले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुपएपछि प्रवचक MANHART लाई कोषका उपाध्यक्ष भिक्षुणी धम्मदिन्नाले सम्भनाको चीनो स्वरूप धर्मकीर्ति लोगो प्रदान गर्नुभएपछि कार्यक्रम समापन गरिएको थियो ।

श्रीलंकाका राजदूतलाई प्रशंसा पत्र

भिक्षुणी धम्मवतीले श्रीलंकाको राजदूतलाई प्रशंसा पत्र प्रदान गर्नु हुँदै

२०७२ फागुण १० गते ।

स्थान- धम्महल, धर्मकीर्ति विहार ।

नेपालका लागि श्रीलंकाका राजदूत W.M. Senevirathna को कार्यकाल सम्पन्न भएको कारणले उहाँले बुद्ध धर्म चिरस्थायी गर्ने कार्यमा पुऱ्याउनु भएको अमूल्य योगदानलाई कदर गर्दै धर्मकीर्ति संरक्षण कोषले उहाँलाई प्रशंसा पत्र प्रदान गरिएको थियो ।

भिक्षुणी धम्मवतीको सभापतित्व एवं श्रीलंकन राजदूतको प्रमुख अतिथित्वमा कोषका सचिव प्रफुल्ल कमल ताम्राकारले संचालन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा भिक्षुणी धम्मवतीले पञ्चशील प्रार्थना गराउनुभएको थियो ।

प्रफुल्ल कमल ताम्राकारले स्वागत भाषण गर्नुभए पश्चात् राजदूत Senevirathna ले मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुँदै बुद्ध शिक्षामा आधारित चतुआर्य सत्य र आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग विषयमा विश्लेषण गर्नु भएको थियो । यसरी नै

भिक्षुणी धम्मवतीले पनि बुद्ध शिक्षामा चतुआर्य सत्य र आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग विषयमा विश्लेषण गर्नु भएको थियो ।

भिक्षुणी धम्मवतीले बुद्ध शिक्षामा चतुआर्य सत्य र आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग नबुझे सम्म बुद्ध शिक्षाको यथार्थ ज्ञान प्राप्त गर्न नसकिने विषयमा ओवाद दिनु भएको थियो ।

कार्यक्रमको अन्त्यमा कोषका सदस्य मदन रत्न मानन्धरले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो ।

कार्यक्रममा भिक्षुणी धम्मवतीले श्रीलङ्कन राजदूतलाई उहाँको योगदानलाई कदर गर्नु हुँदै प्रशंसा पत्र प्रदान गर्नुभएको थियो भने श्रीलंकन राजदूतले पनि धर्मकीर्ति विहारलाई सम्भनाको चीनो स्वरूप उपहार चढाउनु भएको थियो ।

सो पश्चात् पुण्यानुमोदन गरी उक्त सभा सम्पन्न गरिएको छ ।

भिक्षुणी धम्मवतीको ८२ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा कुशीनगरमा प्रव्रज्या समारोह सम्पन्न

कुशीनगरको पावामा दुर्लभ प्रव्रजित भएका श्रामणेर गुरुमां एवं ऋषिणीहरूका साथ आयोजकहरू

२०७२ फागुन १२-१८ सम्म कुशीनगर, भारत ।
प्रस्तुती- केशावती गुरुमां ।

भिक्षुणी धम्मवतीको ८२ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा धर्मकीर्ति विहारमा गुरुमांहरूको आयोजना एवं केशावती गुरुमांको संयोजनमा सप्ताहव्यापी प्रव्रज्या दिवस कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ । कुशीनगर स्थित जापान-श्रीलंका विहारमा सम्पन्न भएको उक्त कार्यक्रममा उक्त विहारका अध्यक्ष भिक्षु अस्सजित थेरो श्रीलंकाबाट नेपालका श्रामणेर २ जना गुरुमांहरू ५ जना र ऋषिणीहरू २६ जनालाई शील प्रार्थना गराउनु भई प्रव्रजित गराउनु भएको थियो ।

उक्त कार्यक्रमको कार्यतालिका यसरी रहेको थियो ।

दिनहु बुद्धपूजा, धर्मदेशना, ध्यानभावना र बेलुकी पख महापरित्राण पाठ गरिएको उक्त कार्यक्रममा धर्मदेशना गर्नुहुने भन्ते गुरुमांहरू र महापरित्राण पाठ गर्नुहुने गुरुमांहरूको नामावली यसरी रहेको छ ।

धर्मदेशना – भिक्षु अस्सजित थेरो (श्रीलंका)

– भिक्षु सुमंगल (श्रीलंका) पञ्चावती गुरुमां, केशावती गुरुमां र क्षान्तिवती गुरुमां ।

महापरित्राण पाठ गर्नुहुने गुरुमांहरू–

पञ्चावती, केशावती, सुचिता र शान्तिवती ।

कार्यक्रम संचालन अवधि–भिन्न भोजन जलपान र जुस दान दिई पुण्य सञ्चय गर्नुहुने दाताहरू–

भोजन – पूर्णदेवी महर्जन प्रमुख ११ जनाको समूह

भोजन – बसु महर्जन प्रमुख १० जनाको समूह

जलपान भोजन – पूर्णरत्न शाक्य प्रमुख ६ जनाको समूह
जूस – कृष्णदेवी मानन्धर, अनोजा मानन्धर कार्यक्रम अवधि भर जापान-श्रीलंका विहारका भिक्षु अस्सजित भिक्षु सुमंगल (श्रीलंका) र सुवर्णमाली गुरुमां श्रीलंका आदिले यस कार्यक्रममा सफल पार्ने कार्यमा धेरै सहयोग पुऱ्याउनु भएको थियो । तसर्थ उहाँहरूलाई धर्मकीर्ति विहार परिवारको तर्फबाट साधुवाद व्यक्त गरिएको छ ।

यस कार्यक्रमबाट संचित पुण्य प्रभावले हाम्रा पूज्य गुरु भिक्षुणी धम्मवतीको सुस्वास्थ्य कायम रहोस् भनी कामना पनि गरिएको छ ।

बुद्ध विहारे धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन

वि.सं. २०७२ फागुण २५, मंगलवार ने.सं. ११३६
औंशी श्रद्धेय कुमार काश्यप भन्तेया प्यक्वःगु पुण्य तिथिस भिक्षु कौण्डञ्जया व्वनाय् बुद्ध विहार, भृकुटी मण्डपय् धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत जूगु बुखँ दु । थुगु ज्याभवले भिक्षु कौण्डञ्ज पाखें ध.की.ज्ञा. भजनयात रू. ५,५००/- चन्दा सहयोग दां भरी बुद्ध रत्न कसाःयात लःल्लाना विज्यागु व ध.की.बौ. ज्ञानमाला भजन खलःपाखें त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरया निर्वाण कामना यासे श्रद्धेय भिक्षु कौण्डञ्जयात नं साधुवाद व्यक्त याःगु खँ प्राप्त बुखँय् उल्लेख यानातःगु दु ।

संस्कृत बौद्ध साहित्यको परिचय

प्रवक्ता- त्रिरत्न मानन्धर
प्रस्तुती- राज भाइ तुलाधर
२०७२ माघ २३ गते शनिवार

भगवान गौतम बुद्धको मौलिक शिक्षा सबै पालि साहित्यमा समाविष्ट छ । थेरवादको त्रिपिटक ग्रन्थ र पछिका विद्वानहरूले रचना गरेका अनुपिटक अट्टकथा, टीका, अनुटीका सबै पालि भाषामा लेखिएको छ । यसरी बुद्धवाणी मूल रूपमा पालिमा लेखिएको भए पनि संस्कृतिमा पनि बौद्ध साहित्यको ठूलो विकास भएको पाइएको छ ।

सम्राट अशोकद्वारा भिक्षु संघको शुद्धिकरण गरे पछि निकालिएका भिक्षुहरूले बौद्ध धर्मका सर्वास्तिवादको शुरूवात गरे । यो बाद मान्नेहरूले नै शिक्षित वर्गलाई लक्षित गरेर संस्कृतमा बौद्ध साहित्यको निर्माण गरे । संस्कृत बौद्ध साहित्य अशोक पछि मात्रै विकास भएको देखिन्छ, यद्यपि श्रद्धावान् व्यक्तिहरूले यो साहित्य बुद्धको जीवन कालमा नै विकसित भएको मान्दछन् ।

पालि साहित्य अनुसार बुद्धले धर्मचक्र प्रवर्तन सारनाथमा एक पटक मात्र गरेको थियो । तर संस्कृत साहित्यमा धर्मचक्र प्रवर्तन तीन पटक भएको उल्लेख छ जस अनुसार पहिलो सारनाथमा (थेरवादीले मान्ने) दोस्रो राजगृहमा (महायानीले मान्ने) र तेस्रो दक्षिण भारतको कुनै ठाउँमा भएको थियो ।

भगवान् बुद्धको महापरिनिर्वाणको पाँच वर्ष पछि पहिलो शताब्दीमा वट्टगामिनी राजाको पालामा श्रीलंकामा भएको चौथो संगायनामा त्रिपिटकलाई प्रथम पटक लिपिबद्ध गरिएको थियो । त्यहि बेला प्रथम शताब्दीमा नै सर्वास्तिवादीहरूले पनि कनिष्क राजाको पालामा भारतको कश्मिर वा जालन्धरमा अलग्गै चौथो संगायना गरेको थियो भन्ने मान्यता छ । यसै दौरान त्रिपिटकलाई पनि पालिबाट संस्कृतमा अनुवाद गरियो । यो अनुवादमा सूत्रपिटक र विनयपिटक उही भए पनि अभिधर्मपिटकमा फरकहरू थिए ।

सर्वास्तिवादको पहिलो ग्रन्थ वसुबन्धुद्वारा लिखित अभिधर्मकोष हो । वहाँलाई सम्मान गरेर स्वयम्भूमा वसुबन्धु चैत बनाइएको छ । वसुबन्धुको दाजु असंगको

पनि योगाचार आदि महायानी ग्रन्थहरू संस्कृतमा लेखेका छन् । संस्कृत बौद्ध साहित्यका विद्वानहरू मध्य नागार्जुन एक प्रमुख व्यक्तित्व हो वहाँले सुन्यवादको सिद्धान्तलाई प्रतिपादन गर्नु भएको थियो ।

संस्कृत बौद्ध साहित्यमा मूलतया चार विचार धाराहरू पाइन्छन् । ती हुन्: (१) सन्त्रात्रिक (२) सर्वास्तिवाद (३) योगाचार (४) माध्यमिक । पहिलो दुइटामा थेरवादको १२ वटा निकायहरू छन् भने अर्को दुइटामा महायानको छ वटा निकायहरू छन् ।

नेपालमा भएको संस्कृत बौद्ध साहित्य मध्य नववै पुल्य सूत्र उल्लेखनीय छ । यसमा नौ वटा ग्रन्थहरू छन्, ती हुन् :

१) प्रज्ञापारमिता २) सद्धर्मपुण्डरिक ३) गण्डव्युह
४) समाधिराज ५) दशभूमिक ६) ललित विस्तर
७) लंकावतार ८) तथागत गुह्यक ९) सुवर्ण प्रभाश
यी महत्त्वपूर्ण ग्रन्थहरू नेपालमा मात्रै बाँकी रहेको छ । मुस्लिम शासकहरूले नालन्दा विश्वविद्यालयमा भएको बौद्ध ग्रन्थहरू जलाएको बेला बुद्धानुयायीहरूले बचाउन सकेको जति वचाएर नेपालमा ल्याएको भन्ने कथन छ । नववैपुल्य सूत्र ती वचाइएका ग्रन्थहरू मध्य नै एक हुन् ।

एक दिवसीय ध्यान शिविरको रिपोर्ट

गत २०७२ फागुण २२ गते, शनिवारका दिन धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीको साप्ताहिक शनिवारीय कक्षा अभिधर्मको प्रयोगात्मक कक्षाको रूपमा एक दिवसीय ध्यान शिविर रत्न विपस्सना केन्द्र, सानो भन्ज्याङमा सम्पन्न भयो ।

यस ध्यान शिविरमा कम्मद्वानाचार्य महास्थविर ऊ सुजनपिय सयादो र निर्मलजाणी गुरुमाले नयाँ योगीहरूलाई ध्यान बस्ने तरीका र नियम सिकाउनुभयो र निर्वाण पुग्ने एक मात्र बाटो सतिपट्टान ध्यानको महत्त्वबारे पनि प्रकाश पार्नुभयो । सयादोले धर्मदेशनामा विपस्सना भनेको आफैले आफैलाई बुझ्नु हो, भूत भविष्यको कल्पना नगरी वर्तमान कालमा जे जस्तो भैरहेको छ त्यसलाई स्मृतिपूर्वक हेर्नु नै विपस्सना हो भनेर भन्नुभयो । ध्यान भावनाको अभ्यास गर्दै गयो भने

क्लेश क्षय भई पुण्य संचय हुँदै जानेछ, जसरी एक एक थोपा पानी जम्मा भएर गाग्री भरिन्छ त्यसरी नै अलि अलि गरेर पुण्य संचय गर्दै मार्गफलसम्म पुग्ने प्रयास गर्नुपर्छ भन्नुभयो ।

४० जना सहभागीहरूले ध्यान बसेको सो शिविरमा कार्यक्रम संयोजक रीना तुलाधरज्यूले अबदेखि हरेक पूर्णिमाको दिन एक दिवसीय ध्यान शिविर

सञ्चालन गर्दै जाने जानकारी दिनुभयो । योगीहरूलाई प्रेरणा दिन उहाँले ३६५ दिनको १२ दिन (१२ वटा पूर्णिमा) त हामीले जसरी भएपनि निकाल्न सक्नुपर्छ भन्नुभयो । सो कार्यक्रम विशेष गरी अभिधर्मका विद्यार्थीहरूको लागी गरेको भएपनि इच्छा हुने जोसुकैले पनि भाग लिन सक्नु हुनेछ भनी आवाहन गर्नुभयो ।

एक दिवसीय ध्यान शिविरया सूचं

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीया नियमित अभिधर्म कक्षाया व्विमिपिनित विशेष लक्षित याना: हरेक महिनाया पुन्हीपतिकं सञ्चालन जुइगु एक दिवसीय विपस्सना ध्यान शिविरय् सकल श्रद्धालुपिनित स्वागत दु ।

यँया सानो भय्यांगस्थित रत्न विपस्सना विहारय् कम्मट्टानाचार्य ऊ सुजनपिय सयादो व निर्मलज्राणी (वीणा) गुरुमांया दक्ष निर्देशनय् जुइगु ध्यान शिविरय् सहभागी जुया: दु:खं मुक्त जुइगु निर्वाणपाखे पला: न्त्याकेनु ।

ध्यान समय : सुथसिया ७:०० बजेनिसैं न्हिनसिया ४:०० बजेतक्क ।

सम्पर्क:

रीना तुलाधर : ९८५१००३५०४

उष्णीषतारा तुलाधर : ९८४१२०८१९२

संयोजक:

उष्णीषतारा तुलाधर

'परियत्ति सद्धम्म कोविद'

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्जन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

बुन्धि :

वि.सं. २०५० वैशाख १ गते,
सप्तमी कृष्णपक्ष, मंगलवार

दिवंगत :

वि.सं. २०७२ पौष १ गते,
पञ्चमी, शुक्लपक्ष, बुद्धवार

दिवंगत समता शाक्य

धर्मकीर्ति पत्रिकाका विशेष सदस्य समता शाक्य दिवंगत हुनुभयो । उहाँको पारलौकिक जीवन सुखमय रहोस् र निर्वाण हेतु प्राप्त होस् भनी कामना गरी पुण्यानुमोदन गर्दछौं ।

यस दु:खद घडीमा उहाँको परिवारले संसाको त्रिलक्षण स्वभावलाई बुझी धैर्य धारण गर्न सकुन् भनी कामना पनि गर्दछौं ।

धर्मकीर्ति पत्रिका परिवार

धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः, नघः

धर्म प्रचार

मैत्री बोधिसत्त्व महाविहारमा बुद्धपूजा

प्रस्तुती- प्रेमलक्ष्मी तुलाधर

(१) ने.सं. १९३६ पोहेलाथ्व अष्टमी

यसदिन मैत्री बोधिसत्त्व महाविहार जमलमा धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत भएको थियो । कान्छी माया शाक्य प्रमुख उहाँको पुत्र राजेन्द्र शाक्यले यस भजन समूहको लागि स्पीकर एकाथान, आयुष्प एक थान प्रदान गर्नु भएको थियो । उक्त भजन समूहले दाता परिवारको आयु आरोग्य कामना गरी साधुवाद व्यक्त गरिएको थियो । यसदिनको जलपानदाता पनि उपासिका कान्छीमाया शाक्य हुनुहुन्थ्यो ।

(२) ने.सं. १९३६ सिलाथ्व अष्टमी

यसदिन मैत्री बोधिसत्त्व विहार जमलमा श्रद्धेय केशावती गुरूमाले बुद्ध पूजा संचालन गर्नु भएको थियो । यसदिन पनि धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत गरिएको थियो । यसदिनको जलपान दाता श्याममान वज्राचार्य सपरिवारको तर्फबाट रु. २६७५।- रकम चन्दा स्वरूप धर्मकीर्ति बौद्ध भजनलाई प्रदान गरिएको थियो ।

२५६० औं आयु संस्कार परित्याग दिवस

२०७२ माघ १० गते

नगदेश बौद्ध समूहको आयोजनामा माघ पूर्णिमा (सिपुन्ही) को दिनमा शान्तिका महानायक तथागत गौतम बुद्धले ८० वर्षको उमेरमा छिमेकी राष्ट्र भारतको वैशाली स्थित ऐतिहासिक चापाल चैत्यमा वसवर्ति मारको आग्रहमा आयु संस्कार परित्याग गर्नु भएको गुणानुस्मरण गरी नगदेश बुद्ध विहारको धम्महलमा बुद्ध पूजा कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको समाचार छ । प्राप्त समाचार अनुसार श्रद्धेय भिक्षु वरसम्बोधीले शील प्रार्थना गराउनु भए पश्चात् २५६० औं आयु संस्कार परित्याग दिवसको प्रवचन कार्यक्रम बौद्ध विद्वान डा. लक्ष्मण शाक्यको प्रमुख आतिथ्यमा सञ्चालन गरियो ।

समूहका सचिव उपासक कृष्ण कुमार प्रजापतिले आमन्त्रित व्यक्तित्वहरूलाई स्वागत गरी बौद्ध जगतमा माघ पूर्णिमाको महत्त्व दर्शाई भन्नुभयो— सो पवित्र दिनमा भगवान बुद्धको जीवनमा चतुरंग सन्निपातको घटना

भएको, अग्रश्रावक – महाश्रावकको पदमा सारिपुत्र एवं महामौदगल्यायन स्थविरको चयन, एवं वशवर्ती मारको आह्वानमा ८० वर्षको उमेरमा भारतको वैशाली स्थित ऐतिहासिक चापाल चैत्यमा “आयु संस्कार परित्याग” गर्नु भएको हुनाले उक्त दिन र तथागतको गुणानुस्मरण गरी वर्षेनी माघ पूर्णिमाको दिनमा अनित्यताको संस्मरण गर्दै आएका छौं ।

यसरी नै प्रमुख अतिथी डा. लक्ष्मण शाक्यले चतुरंग सन्निपातको घटना विषयमा विश्लेषण गर्नुहुँदै “मरणानुस्मृति ध्यान” गर्नु पर्ने विषयमा जोड दिनु भएको थियो ।

अन्त्यमा सभापतिको आशनबाट समूह अध्यक्ष दिपकराज सांपालले आफ्नो छोटो मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुँदै सभामा उपस्थित सबैप्रति साधुवाद व्यक्त गर्नुभयो । सो पश्चात् सामूहिक पुण्यानुमोदन गरी कार्यक्रम समापन गरियो ।

नरः बुद्ध विहारय् श्रामणेर प्रव्रज्या

थ्वहे वंगु फागुण २९/२२ गते निमन्त्रणा स्वीकार यासे विज्यापिं २९ म्ह श्रद्धेय भन्ते गुरूमापिनिगु समुपस्थितिइ हाडीगाँउ या नरः थी थी विहार पाखें नरः बुद्ध विहारे सम्पन्न श्रामणेर दुर्लभ प्रव्रज्या ज्याभवले विशालनगर निवासी अर्नवमान ताम्राकार (छय्) अमृतमान ताम्राकार (बाज्या) व (कका) रमेश प्रधान क्रमशः श्रामणेर सुधिर, सुमंगल, सुजात नामं प्रव्रजित जुया बिज्यात । दिक्षित श्रामणेरपिन्त यलया सुमंगल विहारया भिक्षु पञ्जासार पुण्ण व आनन्दकुटि विहारया पञ्जामूर्ति भन्ते पाखें धर्मदेशना नापं दिक्षा प्रदान याःगु जुल ।

सुमंगल विहारया श्रद्धेय भिक्षु पुण्ण व सोम भन्ते पाखें २०७२ सालया वर्षावास पुवंका बिज्यासेलि संगठित व पूर्ण रूपं सञ्चालने वःगु थुगु नरः बुद्ध विहारे न्हापांगु पटक स्वंगू पुस्ता अर्थात् बाज्या, कका व छय् छकोलं प्रव्रजित जुया बिज्यागु सुखद संयोग न्हइपुक क्वचाःगु जुल ।

उगु अवसरे नरः बुद्ध विहारया ज्ञानमाला भजन खलः नं सहभागी जुया समारोह भ भः धाय्कूगु जुल ।

बुटवलमा परियत्ति प्रशिक्षण तालिम सम्पन्न

प्रस्तुती- भिक्षु बोधिज्ञान

बालबालिकाहरूमा बुद्ध शिक्षाको माध्यमबाट नैतिक आचरण प्रवर्धन गर्नको लागि दक्ष प्रशिक्षक उत्पादन गर्ने उद्देश्यलाई समेटी नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाले फागुन २३ देखि २५ गते सम्म अन्तर्राष्ट्रिय बुद्ध परियत्ति उदय विहार, बुटवलमा प्रशिक्षण तालिम सम्पन्न गरिएको छ । उक्त तालिममा १० जिल्लामा २० वटा परियत्ति केन्द्रबाट ३८ जना सहभागी भएका थिए ।

केन्द्रिय परीक्षा नियन्त्रक भिक्षु बोधिज्ञान अन्तर्राष्ट्रिय बुद्ध परियत्ति उदय विहारमा विहार प्रमुख भिक्षु जटिल तथा शिक्षक शिक्षिका तालिम उपसमितिका संयोजिका ज्ञानवती गुरूमांवाट संयुक्त रूपमा उद्घाटित उक्त तालिममा पञ्चावती गुरूमां, शुभवती गुरूमां, मदन रत्न मानन्धर सविता धाखा (शाक्य), रश्मि राजकर्णिकार आदिले (१) आधारभूत बुद्ध शिक्षा र नैतिक आचरण (२) नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा एक, दुई र तीनको अभिमुखीकरणको (३) प्रभावकारी शिक्षण विधि, तौर तरिका आदि बारे प्रशिक्षण दिनु भएका थिए । (४) विद्यार्थीहरूको ६ वटा समूहले लघु शिक्षण अभ्यास पनि गरेका थिए ।

तीन दिने उक्त तालिममा भिक्षु बोधिज्ञानले बुद्धपूजा र विपस्सना ध्यानको अभ्यास गराउनु भएको थियो भने भिक्षु जटिलले प्रतीत्य समुत्पादको बारे उपदेश दिनु भएको थियो । भिक्षु ज्ञानेन्द्र र कोविदले तालीम व्यवस्थाको सम्पूर्ण जिम्मेवारी लिइ सहयोग गर्नु भएको थियो ।

तालीमको अन्तिम दिन समापन समारोहमा केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रक भिक्षु बोधिज्ञानले सहभागी सबैलाई प्रमाणपत्र वितरण गर्नुभएको थियो । सहभागीहरूको तर्फबाट आ-आफ्नो जिल्ला, केन्द्र र स्कूलमा तालीमबाट प्राप्त अनुभवको आधारमा परियत्ति शिक्षालाई प्रचार प्रसार गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरिएको थियो । तालिमको लागि आर्थिक सहयोग अष्ट्रेलियाको Thich tam Nhi and Buddhist Group बाट प्राप्त भएको थियो भने मिलिन्द प्रश्न र तानसेन निवासी त्रिरत्न शाक्यबाट प्रदान गरिएको परित्राण सूत्र र बौद्ध संस्कार पद्धति पुस्तकहरू सहभागी प्रशिक्षार्थीहरू सबैलाई वितरण गरिएको थियो । तालीम पश्चात् प्रशिक्षक समूह बुटवलको विश्व सुख शान्ति विहार ध्यान केन्द्र र लुम्बिनीको मेत्ता परियत्ति केन्द्रको निरीक्षण भ्रमण गरी त्यस केन्द्रहरूमा भएका गतिविधिहरूको जानकारी लिएको थियो ।

- सूचना -

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी, धर्मकीर्ति विहारले रत्न विपस्सना विहार, सानो भन्ज्याङ्गमा साप्ताहिक अल्पकालिन एवं ऋषिणी प्रव्रज्या कार्यक्रमको आयोजना गरिएको छ ।

प्रव्रजित हुने दिन : (२०७२ चैत्र २७ गते - २०७३ वैशाख ३ गते सम्म) ।

फाराम बुझाउने अन्तिम मिति : २०७२ चैत्र २० गते ।

श्रामणेर र ऋषिणी हुनको लागि उमेरको हदबन्दी : १० वर्ष देखि १८ वर्ष सम्म ।

विस्तृत विवरण बुझ्नको लागि सम्पर्क व्यक्तिहरू :

- भिक्षुणी इन्दावती - मो.नं ९८४९८७७२८
- अमीर कुमारी शाक्य - मो.नं. ९८४९५५५५६९

★ चिंचा माणविकाले बुद्धलाई वदनाम गर्न सबैको सामु आफूलाई बुद्धकी पत्नी घोषित गरेकी थिई, जुनकि पछि भुठो ठहरियो ।

- साभार: बौद्ध दर्पण

आवरण तस्विकी परिचय**भगवानको एकान्तवास**

कौशाम्बी भिक्षुसंघमा कुनै एक साधारण कुरालाई लिएर एक आपसमा मतभेद हुनथाल्यो । यो मतभेद बढ्दै गई यसले परस्पर अप्रिय भगडा र वाद-विवादको उग्र रूप लिन थाल्यो । एक आपसमा कटुटा बढ्दै गएको कारणले संघमा फूट पैदा हुन थाल्यो । दुई समूहमा विभाजित भिक्षु संघले एकले अर्काको गल्ती औल्याउँदै एकले अर्कालाई गलत सिद्ध गर्ने कार्यमा रमाउन थाले । यो संघभेद र कलह-विवाद सद्धर्मको लागि अति नै अशोभनिय थियो ।

भगवान बुद्धले यो समाचार सुन्नु भएपछि ती भगडालु भिक्षुहरूको भगडा हटाउन कौशाम्बी पुग्नुभयो । उहाँले ती भिक्षुहरूलाई मैत्रीपूर्वक उपदेश दिनु हुँदै सम्झाउन प्रयास गर्नुभयो । तर सफल भएन । जब अहंकार रूपी दानवले टाउकोमा चढ्न थाल्छ, तब, बुद्धि भ्रष्ट हुँदो रहेछ । भगवान् बुद्ध जस्तो महान शास्ताको उपदेश सुनी ज्ञान प्राप्त गर्ने बुद्धि पनि रहेन उनीहरूमा । सबै श्रावकहरूलाई भगवान बुद्धले दूध र पानी जस्तै एक आपसमा मेलमिलाप गरेर रहने उपदेश दिनुहुन्थ्यो । सबैले एक मन गरी समूहमा रहने एक अर्काप्रति मुदिता भावले व्यवहार गर्ने एकले अर्कालाई प्रिय दृष्टिले हेर्ने र एकले अर्कालाई प्रेमपूर्वक व्यवहार गर्ने शिक्षा भगवान् बुद्धले सिकाइरहनु भएको थियो । तर मनमा अहंकारले स्थान लिनै समयमा प्रेमभावले स्थान लिन सकोस् पनि कसरी ? त्यसैले उनीहरूको आँखामा द्वेषयुक्त विषले नै भरिरहेको हुन्थ्यो ।

दुवै समूहमा सदबुद्धि आउन नसकेको देखी भगवान् बुद्धले उनीहरूलाई त्यागेर जानुभयो । उहाँ जन कोलाहलबाट टाढै रहन मन पराउनु हुन्थ्यो । त्यसैले उहाँले केही दिनको लागि एकान्त स्थानमा रहने निर्णय लिनुभयो ।

“नो चे लभेथ निपकं सहायं, सद्धिं चरं साधु-विहारि धीरं
राजाव रट्टं विजितं पहाय, एको चरे मातङ्गरञ्जेव नागो ॥”

— (सुत्तनि. ४६, खग्गविसाणसुत्तं)

अर्थात्— आफूसंग रहने सहायक व्यक्ति बुद्धिवान् र शिक्षित छैन भने जसरी राजाले पराजित राज्यलाई त्याग्छ, त्यसरी नै र जसरी हस्तिराज एकलै विचरण गर्छ, त्यसरी नै ती मूर्ख व्यक्तिलाई त्यागी एकलै रहनु ठीक हुनेछ । भगवान बुद्ध पनि निर्जन पारिलेय्यक वनखण्डमा

भद्रशाल रूखमुनि एकान्त स्थानमा सुखपूर्वक रहनुभयो । त्यही समयमा अरू हात्तीहरू र तिनीहरूको वालवच्चाहरूको भीडभाडयुक्त कोलाहलबाट दिक्क मानी एक वृद्ध हात्ती एकान्त वास गर्ने इच्छाले पारिलेय्यक वनखण्डमा आएको थियो ।

जुन ठाउँमा भगवान् बुद्ध रहनु भएको थियो, त्यहाँ बुद्धको अपरिमित मैत्री तरङ्ग फैलिरहेको थियो । उक्त वृद्ध हात्तीलाई यो ठाउँ अति नै मन पयो । उसको मन ज्यादै आनन्दित भयो । फलस्वरूप उसले दिनहुँ भगवान बुद्धलाई सेवा गर्न थाल्यो । आफ्नो सुँडले फलफुल र पानील्याई भगवान्लाई चढाउने गर्थ्यो । यसरी एकान्त सुखको साथसाथै भगवान् बुद्धको समक्ष रहने सुख अनुभव गर्न थाल्यो ।

केही दिन यसरी शान्तपूर्वक एकान्तवासको सुख भोग गर्नु भई भगवान बुद्ध एकदिन चारिकाको क्रममा श्रावस्तीको जेतवन विहारमा पुग्नु भयो । फेरि श्रावक संघको समूहबाट उहाँलाई घेरियो ।

तर कौशाम्बीका गृहस्थ उपासकहरूले जब भगवान बुद्ध उहाँका शिष्य भिक्षुहरूको व्यवहारले असन्तुष्ट रहनु भई पारिलेय्यक वनमा एकलै रहनु भएको थाहा पाए, तब उनीहरू दुखी भए । तब उनीहरूले भगडालु भिक्षु संघलाई भोजन दानमा रोक लगाए ।

फलस्वरूप दुवै पक्षका भिक्षुहरू जेतवन विहारमा पुगे । पारस्परिक मतभेद हुनेवेला के कस्ता व्यवहार गर्नु पर्छ भन्ने विषयमा उनीहरूलाई भगवान बुद्धले प्रभावकारी उपदेश दिनुभई नियम बनाउनु भयो ।

यही कारणले र जेतवन विहारको मैत्रीमय वातावरणमा चक्षुकरणीय, ज्ञानकरणीय, विद्याकरणीय विषयना ध्यान गर्दागर्दै ती भिक्षुहरूले भित्री मनको आँखा (अन्तर्चक्षु) खोल्न सक्षम भए । फलस्वरूप उनीहरूले अनित्यता ज्ञानद्वारा प्रज्ञारूपी विद्या प्राप्त गर्दै पारस्परिक पवित्र मैत्रीभाव फैलाउन सफल भए । उनीहरूको आ-आफ्ना मनका सबै द्वेषभाव र द्रोहीभाव फाल्न संक्षम भए । आपसी भैभगडा र विग्रह विवादहरूबाट सर्वथा मुक्त भई धन्य भए ।

(साभार- बुद्ध जीवनी चित्रावली)

- आचार्य सत्यनारायण गोयन्का
अनुवाद - वीर्यवती

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

जन्म :
वि.सं. १९९३ वैशाख
२८ गते

दिवंगत :
वि.सं. २०७२ माघ
२२ गते

दिवंगत आशा नारां महर्जन वनस्थली

धर्मकीर्ति विहार चम्पा भोजन पुचःया दुजः मय्जु दानमाया महर्जनया जहान,
धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजन खलःया ल्यू छ्याञ्जे मय्जु रामेश्वरी महर्जनया वाः
बुद्ध धर्मय् अतिकं श्रद्धावान्म्ह भाजु दि. आशा नारां महर्जनया सुगति व निर्वाण कामना
यासे पुण्यानुमोदन यानाच्चना ।

थुगु दुःखद घडी वयकःया छयैजःपिसं भगवान् बुद्धं कना विज्याःगु संसारया
त्रिलक्षण स्वभाव (अनित्य, दुःख व अनात्म) यात थ्वीकाः मन चीफय्मा धकाः आशिका
यानाच्चना ।

धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजन खलः

धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः, नघः, येँ

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्जन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

बुन्धि :
वि.सं. १९८६

दिवंगत :
वि.सं. २०५२/११/१३

दिवंगत पञ्चमाया खड्गी, महाराजगञ्ज

प्रातः स्मरणिय हेनबहःमह जन्मदाता जिमि मां पञ्चमाया खड्गी
६६ दँया बैसय् परलोक जुयादिल । जिपिं मचाबलेनिसें दुःख सियाः
ब्वलंकाः भिंणु लँपूई तयादीमह वयूक माया गुण जिमिसं गुबले हे
लोमंके फ़ैमस्वु । जिमि मां दिवंगत जुयादीणु दिं निसें भन्ते
गुरुमांपिनि पारखे परित्राण व धर्मदेशना न्यनाः दानादि पुण्य कार्य
सञ्चय यानाणु कारणं वयूकःया परलोक जीवन सुगतिमय ज्वीमा
नापं संसार दुःखं हे पार तरे ज्वीमा धकाः प्रार्थना यानाच्चना ।
जिमित दुःखं कयाच्चणु उणु अवस्थाय् मैत्री पूर्वक बिचाः हायूका
दयूपिं थःथिति, इष्टमित्र व पासाभाईपिं सकसितं जिमिणु पारखे
साधुवाद बियाच्चना ।

म्हचायपिं -

केशादेवी खड्गी, दुर्गादेवी खड्गी सपरिवार

मरू, ढोकाटोल

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

बुद्धि : ने.सं. १०५३ मंसीर शुक्ल पक्ष एकादशी (वि.सं. १९८२ मंसीर २२ गते बुद्धवार)

दिवंगत : ने.सं. ११३६ पोहेलागा: सप्तमी (वि.सं. २०७२ माघ १७ गते आइतवार)

दिवंगत लानी देबी तुलाधर, भोताहिटी, रें

अनन्त गुणं सम्पन्नम्ह अतिकं यःम्ह जिमि श्रद्धेय मां **लानी देबी तुलाधर**
दिवंगत जुयादिल । वयकःया पारलौकिक जीवन सुखमय ज्वीमा । सुगति प्राप्त जूथें
निर्वाणया हेतु नं याकन हे चूलाय्मा धकाः कामना यासे पुण्यानुमोदन यानाच्चना ।

थुगु दुखद इलय् जिमिगु मनं धैर्य धारण याय्त मैत्रीपूर्वक गुहाली यानादयूपिं
थः थिति इष्टमित्र व पासाभाईपिं सकलसित साधुवाद देछानाच्चना ।

मह्यायूपिं :	जिलाजपिं :	छयूपिं :
रत्न कमल	उत्तम वीर सिं ताम्राकार	सभ्यता ताम्राकार, उत्थान वीर सिं ताम्राकार
मन्दिरा	प्रकाश मान सिंह बनिया	प्रमिना बनिया, अनुमा बनिया, श्रविण तुलाधर
सहिना	रविन्द्र रत्न तुलाधर	वरदा तुलाधर, मोक्षदा तुलाधर

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

साभार- "महामानव बुद्धकी महान विद्या विपश्यनाका उद्गाम और विकास" - विपश्यना आचार्य सत्यनारायण गोयन्का

पारिलेख्यक वनखण्डमा एकान्तवास गरिरहनु भएका भगवान् बुद्धलाई एक बृद्ध हात्तीले सेवा गर्दै

वर्ष-३३; अङ्क-११

बु.सं. २५५९, फागु पुन्हि

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

जन्म :
वि.सं. २००७
श्रावण ५ गते

दिवंगत :
वि.सं. २०७२
माघ ३ गते

दिवंगत मीरा राजकर्णिकार

अतिकं हनेबहःम्ह जिमि सम्धिनी श्रीमती **मीरा राजकर्णिकार** (भाजु मदन कृष्ण राजकर्णिकार या तिरी मय्जु, जिमि भौमय्जु डा. मन्दिरा कंसाकारया मां) फ्रान्सय् भ्रायाच्चंबले आकाभाकां दिवंगत जुयादिल । मुदुम्ह वय्कः सम्धिनीया सुगति व निर्वाण कामना यासे पुण्यानुमोदन यानाच्चना ।

अथेहे दुःखं कःपिं छयेजःपिं सकसिनं संसारया अनित्य स्वभावयात थ्वीकाः धैर्य धारण याय् फय्मा धकाः आशिका यासे विचाः हाय्का च्वना ।

बिचाः हायकाच्चनापिं :

सम्धिपिं :

कमल विरसिं कंसाकार, श्री निवास विरसिं कंसाकार
दानहीरा कंसाकार, डा. प्रेरणा कंसाकार

म्ह्याय् – जिलाजं :

डा. मन्दिरा कंसाकार – सुमन विरसिं कंसाकार

म्ह्याय् छय् : सियोना कंसाकार

रवि भवन, कालिमाटी, काठमाडौं ।